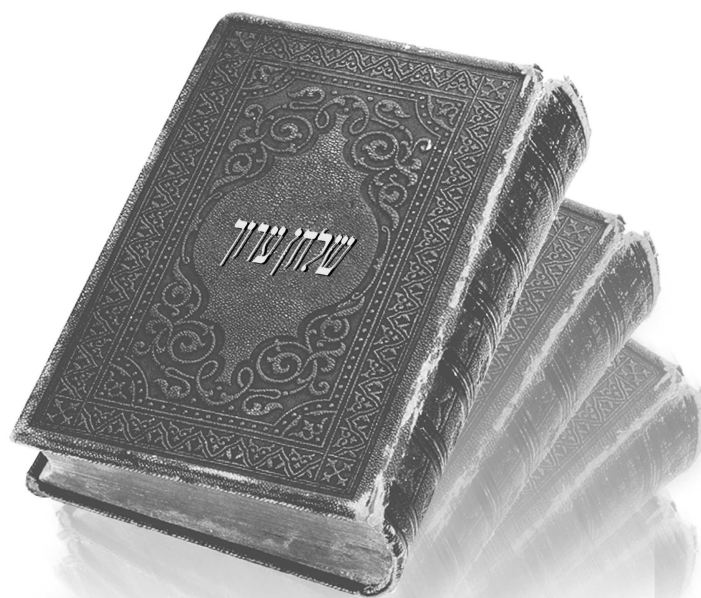

קנין הלכה

2

מראי מקומות

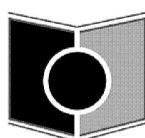
מס' 42

חודש כסלו; תשע"ז

יו"ד הלכות תערובות

סימן קי סעיפים ח-ט

כללי ספק ספיקא מתחילה עד ס"ק טז

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

ציונים לדברי הפמ"ג
שנכללים בחומר הנלמד בחודש כסלו תשע"ז
יו"ד סי' קי פעיפים ח, ט,

סעיף ח

מ"ז ס"ק י, ד"ה ומה שהביא ראיה עד סופו, ס"ק יא ד"ה או יאמר עד ד"ה והנה הפר"ח, וכן ד"ה העולה מזה. ש"ד ס"ק נא, ס"ק נב מד"ה ואי לאו עד ד"ה בהא.
ריש ס"ק נד עד וראיתי להפנים. ס"ק נה מהתחלה עד ד"ה כתב המ"י.

סעיף ט

ס"ק יד

[ס"ק טז שייך לנידון ס"ס במקום חזקה, אשר יילמד בע"ה בחודש טבת].

לימוד כללי ספק ספיקא

יש ללמוד את הכללים הקצרים של הש"ך מסעיף א עד סעיף טו
וכן ללמוד בכללים הארוכים את סעיף א, סעיף יא עד סעיף טז.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן קי

סעיף ח

גמ' זבחים דף עד. אמר רב טבעת של עבודה כוכבים וכו' עד ע"ב ואיבעית אימא סבר לה כר' אליעזר.

הראשונים נחלקו אם ההיתר שנאמר בגמ' הוא רק בשלש תערובות או דגם בשתי תערובות מותר:

א. הרמב"ם [פמ"ז מאכ"א ה"י] הצריך ג' תערובות.¹ גם רש"י [שם ד"ה ר"ש] גרס בגמ' כהרמב"ם דבעינן ג' תערובות.²

ב. הרשב"א [תורת הבית בית ד שער ב], הר"ן [ע"ז דף כב.], תוס' [דף עד. ד"ה פירש], הרא"ש [סי' לז], ספר

התרומה [סי' עא] ועוד ראשונים [הובאו בש"ך ס"ק ג] כתבו דסגי בב' תערובות.

המחלוקת הנ"ל בין הראשונים תלויה בגירסת הגמ' בזבחים, שהראב"ד גרס ג' תערובות והרשב"א גרס רק ב' תערובות.³

במעמו של הרמב"ם שהצריך ג' תערובות, כתב הגר"א [ריש ס"ק י] דס"ל שלגבי התערובת הראשונה שידוע לנו שנתערב בה

דבר חשוב החמירו חכמים כאילו כולה ודאי איסור.⁴

להלכה: כתב הש"ך [ס"ק ג] שבמקום הפסד מרובה יש להקל בב' תערובות, והפר"ח [ס"ק לח] והגר"א [ס"ק כט] נקטו בפשטות

דסגי בב' תערובות, והחכמת אדם [כלל סג סי"ג] כתב כהש"ך.

אכילת כל התערובת בבת אחת

כתב הרמ"א בענין ההיתר שהתיר השו"ע לאכול את התערובת השלישית, דמ"מ אסור לאדם אחד לאכול את כולן, וכתבו הש"ך

[ס"ק גג] והפמ"ג [ש"ד ס"ק גג] שכוונת הרמ"א לאסור את אכילת כל התערובת השלישית בבת אחת.

מקורו של הרמ"א לדין זה הוא בב"י שכתב דמשמע מרש"י בזבחים [דף עד] שההיתר הוא מדין ס"ס, ולכן כתב הב"י דנראה

שאין לאכול את כל התערובת הב' בב"א דאז ליכא ס"ס.⁵

ביאורים והערות

1. עיין ש"ך [ס"ק נב] שהביא שהרמב"ם [הל' ע"ז פ"ז ה"י] כתב דסגי בשתי תערובות, ומכח קושיא זו נקט הכ"מ שאכן זו סתירה, והחמיר בסי' קמ להצריך ג' תערובות. ונאמרו בתירוק קושיא זו כמה תירוצים:

א [הש"ך הביא תירוק של ר' מרדכי אשכנזי שאמר דרק באיסורי אכילה הצריך הרמב"ם ג' תערובות, משא"כ באיסורים שאינם נאכלים כגון בטבעת של ע"ז, והסכים הש"ך לחילוק זה].

ב [הפמ"ג [ש"ד ס"ק נב] כתב לחלק באופן אחר, דאם הפרישה מהתערובת הראשונה היתה בפנינו יש בזה דין קבוע [מדורבנן] והו"ל כעין תערובות חד בחד שכל אחד נחשב כגופו של איסור. אך אם פירש שלא בפנינו והאיסור הוא רק משום גזירה שמא יקח מן הקבוע, בזה אין רואין כל אחד מהתערובות הראשונה כגופו של איסור ולכן סגי בב' תערובות. וע"ע בפמ"ג שכתב שגם הכו"פ עמד בקושיא זו].

2. וכתב רש"י שכאשר נפל אחד מהתערובות השנייה אל התערובת השלישית הותרה גם התערובת השנייה. אך כתבו הד"מ [ס"ק ט] והט"ז [ס"ק י] שהרמב"ם אינו סובר כן, אלא התערובת השנייה נשארת באיסורה, וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק גג] הטעם משום דלחומרא תלינן שהאיסור נשאר בתערובת הב' דאיסורא ברובא איתא, ולא אמרינן שגם לגביה הוי ג' ספיקות.

3. עיין תוס' זבחים [דף עד. ד"ה פירש] שגרסו בגמ' ג' תערובות אך לדינא התיירו גם את התערובת השנייה, [ובלבד שלא יהנו מכולן בב"א].

4. הפמ"ג [ש"ד ס"ק גג ד"ה ועיין] כתב די"ל דחכמים אסרו את התערובת הב' גזירה שמא יאכלנה כולה בבת אחת, וזה אסור כאילו פוגע בתערובת הראשונה.

5. באופן שמבשל את כל התערובת יחד מסתבר שגם כשאוכל חתיכה אחת ה"ז כאוכל מכל התערובת, אמנם מסתבר שזה דוקא כאשר אין בתערובת שישים כנגד האיסור, אך אם יש שישים כנגד האיסור אין זה בגדר אכילת כל התערובת יחד, וכן כתב בספר בדי השולחן

קנין הלכה

מראי מקומות

אמנם הש"ך כתב דהיינו דוקא להסוברים דסגי בב' תערובות, אך להסוברים דבעינן ג' תערובות אין מקור לאסור אכילת התערובת הג' בב"א.

והמנחת יעקב [כלל מג אות כ] כתב ליישב דברי הרמ"א, דס"ל דמה שהצריך הרמב"ם ג' תערובות הוא משום שאת התערובת הא' דיינינן כאילו כולה איסור, ולכן רק בתערובת הג' יש ס"ס, וממילא אסור לאכול את כל התערובת הג' בבת אחת דאז ליכא ס"ס, וכך ביאר גם הגר"א [ס"ק לא] את דברי הרמ"א. אמנם סיים הגר"א שאין זה מוכרח, [והיינו דכיון שהתערובת הא' אינה כולה איסור ממש, י"ל דלא מחמירין בתערובת הג' כולי האי].⁶

להלכה: הפר"ח [ס"ק לח] והחכמת אדם [כלל סג סי"ג] נקטו כהש"ך דמותר לאכול את כל התערובת הג' בבת אחת.

חתיכה האסורה מספק שנתערבה בחתיכות אחרות

כתב הרמ"א דיש להבחין בין חתיכה שהיא אסורה בודאי לבין חתיכה האסורה רק מספק, שבחתיכה שאיסורה ודאי בעינן ג' תערובות כפסק הרמב"ם והשו"ע, אך כשנתערבה חתיכה האסורה רק מספק הרי היא ניתרת בב' תערובות. וציין הד"מ מקור לדין זה בדברי האו"ה.⁷

חתיכה האסורה מספק שנתערבה בב' תערובות, אכילת כל התערובות בבת אחת

האיסור והיתר [כלל כו] כתב דאם חתיכה האסורה מספק נתערבה בב' תערובות שרי לאכול את התערובת הב' אפילו בבת אחת, והובאו דבריו בש"ך [ס"ק נה].

והפר"ח [ס"ק מב] והפמ"ג [ש"ד ס"ק נה] תמחו על הוראה זו, דהא כשנתערב ספק איסור בתערובת הראשונה אסרינן לאכול מתערובת זו, וזהו הדין של ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת המבואר להלן [סעיף ט] לאיסור. ומעתה אם נפל אחד מתערובת הא' לתערובת ב' ואוכל את כולה בבת אחת, הרי זה ודאי שאוכל עכשיו אחד מהתערובות הראשונה ויש לאסור זאת, ולכן נקט הפר"ח להלכה דלא כהאו"ה והש"ך, אלא דאסור לאכול תערובת הב' בבת אחת.

והפמ"ג האריך בזה והסיק דבמקום הפסד מרובה יש להקל כהאו"ה והש"ך, וראה טעמו בהערה.⁸

ביאורים והערות

[ביאורים ד"ה מחמת], וביאר בזה את דברי הרשב"א [בתוה"א בית ד' שער יב דף כד]. שכתב דינים אלו גם בחתיכה שנפלה לקדירה, והיינו די"ל שהרשב"א מייירי כשיש שישים כנגד האיסור.

6. הפמ"ג [ש"ד ס"ק נג] כתב די"ל דכל מה שאסר הרמב"ם ב' תערובות [והצריך ג' תערובות] הוא מחמת גזירה שמא יאכל כל התערובות הב' בב"א, ונמצא פוגע בספק איסור, אך לגבי התערובת הג' י"ל דשרי אף לאכול כולו בב"א.

7. ועיין ש"ך [ס"ק נה] שחלק על דברי הרמ"א, וכתב שהאו"ה פסק להדיא דאף בודאי איסור סגי בב' תערובות, ורק כתב אגב גררא שגם הרמב"ם מודה שבחתיכה האסורה מחמת ספק סגי בב' תערובות, דהספק עם ב' התערובות חשיבי כג' תערובות. [ולדינא ס"ל להאו"ה דספק איסור שנתערב בב' תערובות מותר לאכול את כל התערובות השנייה בבת אחת].

8. בטעם ההיתר לאכול כל התערובות הב' בבת אחת, כתב הפמ"ג דהנה שורש האיסור של ספק א' בגוף וספק א' בתערובת הוא משום שאין שני הספיקות מענין אחד, שבספק הראשון שהוא בגוף יש צד שאינו אסור כלל, ואילו בספק של התערובת ברור לנו שיש כאן איסור אלא שאין יודעים איזה חתיכה אסורה. ומעתה כתב הפמ"ג דכל זה לענין התערובת הראשונה, שידוע לנו שיש בתוכה חתיכה אסורה [מספק], אך לגבי התערובת השנייה אין ידוע לנו כלל שיש בתוכה חתיכה אסורה, דאפשר שהחתיכה שנפלה לתוכה היא חתיכה אחרת, ולא החתיכה שיש בגופה ספק איסור, ונמצא שכאשר אנו באים לדון על התערובת הב' הרי זה ספק הדומה לספק הראשון, שלא ברור כלל שיש לפנינו איסור, והוא ב' ספיקות מענין אחד, ושפיר יש להתיר לאכול את התערובות הב' בבת אחת, אמנם לא התיר זאת הפמ"ג אלא במקום הפסד מרובה, והחכמת אדם [כלל סג דין יד] נקט כהרמ"א והפר"ח דאסור לאכול את התערובות הב' בבת אחת.

קנין הלכה

מראי מקומות

איסור דרבנן שנתערב

כתב הש"ך [ס"ק נד] בשם האו"ה דאיסור דרבנן שנתערב דינו כספק איסור תורה שנתערב, והיינו שבוה יש להתיר לכו"ע בשתי תערובות.⁹

איסורא ברובא איתא

בגמרא [זבחים דף עד.] מבואר שאם נתערב איסור בהיתר ואח"כ פרש ממנה רובה של התערובת ונתערב ברוב היתר אין בזה היתר של ב' תערובות, והטעם משום דאמרינן איסורא ברובא איתא, דהרי זה כאילו ידוע שנתערב האיסור עצמו בתערובת השנייה, והובא דין זה בטור, אך הרמב"ם והשו"ע לא הביאוהו, ועיין פמ"ג [ש"ד ס"ק סא ד"ה והני] שתמה על השמטה זו.¹⁰

וכתב הטור בשם הרשב"א דדין זה הוא דוקא כשנתערבו רובן, אך אם נתערבו מחציתן ה"ז מותר כמו בנתערבו מיעוטן.

בדברי הט"ז ס"ק י

א. מה שכתב הט"ז דהא דלא מהני ס"ס של ב' תערובות אלא בעינן ג' תערובות הוא משום שיטת ר"י דאסר ספק א' בנוף וספק א' בתערובת, עיין פמ"ג [מ"ז ס"ק י] שתמה דהא ר"י עצמו סובר דסגי בב' תערובות וא"צ ג' תערובות, והא דשרי ס"ס בב' תערובות

ביאורים והערות

9. תוספת עיון

עיין פמ"ג [ש"ד ס"ק נה] שכתב לפי המבואר בספר או"ה שאיסור דרבנן דינו שוה לספק איסור תורה, א"כ כמו שהתיר האו"ה בספק איסור תורה דדי בב' תערובות, כמבואר ברמ"א, והיקל גם לאכול כולו בב"א [כמבואר בש"ך ס"ק נג], א"כ ה"נ יהא מותר באיסור דרבנן שנתערב בב' תערובות לאכול את כל התערובת הב' בב"א. וצ"ע דנמצא שאכל בודאי אחד מהתערובות השנייה, והרי קיי"ל דאיסור דרבנן שנתערב אסור לאכול מהתערובת. ותירץ הפמ"ג דחומרת חז"ל שלא לאכול מהתערובת הא' נאמרה רק באופן זה שבודאי אתחזק כאן איסור והוי קבוע שהוא כמחצה על מחצה, אבל בתערובת הב' גם כשאוכלה בב"א לא אתחזק בה בודאי איסורא.

תערובת חד בחד

בגמרא ובשו"ע איירי כשהאיסור נתערב ברוב היתר ונפלה חתיכה מתערובת זו לרוב אחר. ודנו הפוסקים במקרה שנתערב איסור בהיתר חד בחד:

א] במקרה שהתערובת הראשונה היא חד בחד, כתב הרשב"א בתורת הבית [בית ד' שער ב דף כה:]: שאין להתיר אף אם בתערובת השנייה נתערב ברוב, וכתב הטעם משום שבתערובת חד בחד רואים כל אחד כגופו של איסור.

{ והפמ"ג [ש"ד ס"ק סא] הניח את הדברים נ"ע. }.

וכתב הבית מאיר [בהגהתו על הש"ך כללי ס"ס דין ז] שמן התורה גם בתערובת חד בחד הוי ס"ס, ורק מדרבנן רואין כל א' כגופו של איסור, וכ"כ הפמ"ג [כללי ס"ס ש"ד אות א].

ב] במקרה שבתערובת הראשונה יש רוב והתערובת השנייה היא חד בחד כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק נה] שמהרמב"ם [פט"ז מאכ"א ה"י] ומהשו"ע משמע שבכל התערובות בעינן רוב, וכן כתב המנחת כהן. [ומדברי הרשב"א בתורת הבית דייק התורת חטאת (כלל מג ס"ד) דלגבי התערובת השנייה סגי בחד בחד].

איסור דרבנן שנתערב חד בחד

כתב הש"ך [כללי ס"ס אות כד-כה] שגם באיסור דרבנן שנתערב ב' תערובות יש לאסור את התערובת הראשונה אם היא חד בחד.

ובכללי ס"ס של התורת השלמים [אות מא] כתב שבדרבנן יש להקל בחד בחד, משום שלגבי איסור דרבנן מסתבר דלא דיינינן כל חד מהם כגופו של איסור.

10. ועיין פמ"ג [ש"ד ס"ק לו ד"ה ואשיב] וחזו"א [סי' לו ס"ק ד ד"ה שבתין] שנקטו דה"ה בכל דפריש מרובא פריש, אם פירשו רוב החתיכות יחד, כגון שאדם אחד לקחן מהחנות קודם שנודעה התערובת, אין בזה היתר של כל דפריש, דאמרינן איסורא ברובא איתא.

קנין הלכה

מראי מקומות

תערובות מפי מספק א' בנות וכו' הוא משום דגבי ב' תערובות שני הספיקות הן מענין אחד, משא"כ בספק א' בנות. ב. גם מה שכתב הט"ז דהרשב"א שהתיר ב' תערובות סוכר כר"ת שהתיר ספק א' בנות וכו', הקשה הפמ"ג דהא דהרשב"א עצמו כתב להחמיר כר"י.

ג. הט"ז מקשה סתירה בשו"ע, שבסעיף ד פסק שאם לקח מן הקבוע [וממילא החתיכה שבידו ספק מריפה] ונתערבה החתיכה בהיתר שרי מדין ס"ס, ולמה בסעיף ח לא התיר ב' תערובות. ועיין נקודה"כ שציין למה שכתב בש"ך [ס"ק כג], והובאו הדברים לעיל [סעיף ד], דכיון שקבוע חידוש הוא, לכך לא החמירו בו אלא כשהוא בעין ולא כשנתערב.

ד. הט"ז מביא את דברי האו"ה שהתיר בג' תערובות אף לאכול את התערובות הג' כולה בב"א, וגם התיר בספק איסור שנתערב לאכול את התערובות הב' בב"א, וברמ"א אסר לאכול את התערובות הג' בב"א ודלא כהאו"ה, ואילו לגבי ספק איסור התיר הרמ"א לאכול את התערובות הב' בב"א [כך נקט הט"ז בדעת הרמ"א] וכדברי האו"ה, וזה לכאורה סתירה.

ה. הט"ז מרמה את האיסור לאכול כל התערובות בב"א למה שהצריכו המהר"ם ורש"י בתערובות יבש ביבש שיש בה ביטול ברוב להשליך אחד לים, ולכן כתב שמצא בהנהגות שערי דורא סמך לדברי הרמ"א שאסר בס"ס לאכול כל התערובות בב"א. והדברים לכאורה צ"ע, דהרמ"א לא הצריך להשליך א' מהתערובות הג', רק אסר לאוכלן בב"א, אבל בזאח"ז שרי, ואילו בהגש"ד הצריך להשליך אחד, וטעמו כפי שהביא בנקודות הכסף דס"ל לרש"י ומהר"ם דהתערובות הראשונה שידוע שיש בה האיסור בודאי, אין לאכול את כולה אף בזאח"ז.

ו. הט"ז מבאר את דברי הגש"ד, וקיצר בלשונו במה שכתב "ואח"כ כתב אע"ג דכל אחת קיימא בס"ס לא בא לאסור את הכל אלא על השלכת אחת קאמר", וביאר הפמ"ג דמש"כ לא בא לאסור את הכל, הכוונה דמה שטוען ר"ת דיש ס"ס לא בא לטעון בזה למה הכל נאסר והרי יש ס"ס, אלא בא לטעון "למה הצריך להשליך אחד והרי יש ס"ס".

ז. ומוסיק הט"ז דכשם שר"ת עצמו הצריך על צד החומרא להשליך אחד אף כשיש היתר מן הדין מחמת ס"ס, כן בנידון הרמ"א שהתערובות הג' מותרות מדין ס"ס יש להחמיר להשליך אחד, וזו כוונת הרמ"א שלא יאכל אחד את כולן. וראה מה שכתבנו בזה לעיל [אות ה].

ח. דין ס"ס נגד חזקה שנתבאר בנקודה"כ דלא מהני, עיין בפמ"ג [מ"ז סק"י] שכתב לחלק בין היכי שהחזקה היא כנגד ב' הספיקות, שבזה גם הט"ז מודה דאין היתר של ס"ס וכדלהלן [מ"ז ס"ק טו], לבין היכי שהחזקה היא רק נגד ספק אחד, כגון בציור של חגש"ד המובא בט"ז, ויבואר בע"ה לקמן בכללי ס"ס.

ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין

[א] [בגמ' [ביצה דף ג:]] איתא לגבי ביצה שנולדה ביו"ט דספיקא אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות. ונחלקו הראשונים בביאור הדברים:

א. ר"י בעל התוס' כתב דמה שכתוב דאם נתערבה באלף אסורות קאי על ספק ביצה שנולדה ביו"ט, והאי דלא התירו מדין ס"ס כתב הר"י דהוא משום דספק א' בנות וספק א' בתערובות אסור.

ב. ר"ת ביאר דמש"כ אם נתערב באלף כולן אסורות קאי על ודאי ביצה שנולדה ביו"ט, אך ספק ביצה שנולדה ביו"ט מותרת, [דס"ל דספק א' בנות וספק א' בתערובות שרי].

ג. המרדכי [ע"ז סי' תתמא] כתב בשם רבינו שמחה כפירוש ר"י שהגמ' אסרה גם ספק ביצה שנתערבה, אך בטעם הא דאין בזה היתר דס"ס כתב דבדבר שיש לו מתירין אין היתר דס"ס. וכן כתב בספר או"ה [כלל כו דין ט].¹¹

ביאורים והערות

11. ולפי"ז נמצא שר"י בעל התוס' סובר דיש היתר של ס"ס בדשיל"מ, דאל"כ אין מקור לאיסור של ספק א' בנות וספק אחד בתערובות.

קנין הלכה

מראי מקומות

[ב] הר"ן [פ"ג ביצה דף יג. ד"ה גמ'] הביא את דברי רבינו אשר מלוניל שהתיר ספק מוכן ביו"ט שני, וכתב הר"ן שהוראתו ברורה דיו"ט שני הוא ספק, ונמצא דספק מוכן ביו"ט שני הוא ס"ס וה"ז מותר אף בדשיל"מ, [והוסף הר"ן דרך בספיקא דרבנן החמירו דהוי יל"מ (לעיל דף ד) ולא בס"ס, והבו דלא להוסיף עלה].¹²

[ג] כתב הרא"ש בתשובה [כלל ב סי' א] דתבואה שיש עליה ספק אם נשרשה לפני מז בניסן ואין בה איסור חדש, או נשרשה אחר מז בניסן, יש להתירה מדין ס"ס, דאפשר שאינה תבואה משנה זו כלל רק משנה שעברה, ואת"ל שהיא משנה זו אולי נשרשה קודם העומר.¹³ ואף שאיסור זה יש לו מתירין, שאם ימתין עד מז ניסן הבא יהא מותר בודאי, מ"מ שרי. [והוסף הרא"ש דמה שלא התירו גבי ביצה דשיל"מ, הוא משום שאחד הספיקות הוא מכח תערובת דבזה החמירו כשם שאין דשיל"מ בטל ברוב, אבל כאשר שני הספיקות אינן ע"י תערובת יש להתיר גם דשיל"מ].

להלכה: הרמ"א הביא בסעיף זה דנחלקו בזה הפוסקים [וכוונתו למחלוקת האו"ה והר"ן, האו"ה אסר בביצה שנתערבה והר"ן התיר בספק מוכן ביו"ט], וכתב הטור להחמיר אם לא לצורך. ומבואר שלא הצריך צורך גדול או הפסד מרובה אלא בצורך סגי.¹⁴ והש"ך [ס"ק נח] כתב דכיון שהמרדכי והאו"ה אסרו אין להקל אלא במקום הפסד מרובה. ובדעת השו"ע כתב הש"ך [ס"ק נו] דס"ל דס"ס שרי בדשיל"מ, כדמוכח [בסעיף ז] שהתיר השו"ע בנפילה לים גם דשיל"מ. אמנם הוסיף הש"ך דכיון שהרמ"א [יו"ד סי' רצג ס"ג] פסק כהרא"ש הנ"ל דס"ס בדין חדש שרי אף דהוי דשיל"מ, א"כ י"ל כסברת הרא"ש, דדוקא כשאחד הספיקות ע"י תערובת יש לאסור ולא כאשר שני הספיקות בגופו בלי תערובת. וכתב הש"ך שבוה מבוואר גם הא דהשו"ע [או"ה סי' תצז ס"ד] פסק כהר"ן שספק מוכן ביו"ט שני שרי, והרמ"א לא השיגו, והטעם כנ"ל שאין כאן ספק ע"י תערובת אלא שניהם ספיקות בגוף האיסור.¹⁵ דברי הש"ך האלו [שכאשר שני הספיקות בגופו יש להתיר ס"ס בדשיל"מ] הובאו להלכה גם במג"א [סי' תצז ס"ד].

העולה מכל הנ"ל בדין ס"ס בדשיל"מ

א. כאשר שני הספיקות או אחד מהם הם מכח תערובת כתב הרמ"א דטוב להחמיר אם לא לצורך. והש"ך כתב שאין

ביאורים והערות

12. הנה הר"ן כתב בתוך דבריו דכיון דמוקצה דרבנן הו"ל ס"ס בדרבנן ושרי, והט"ז [ס"ק יא] למד מדברים אלה שרק באיסור דרבנן התיר הר"ן ס"ס ולא באיסור תורה, אמנם הש"ך [נקוה"כ] כתב שהר"ן כתב כן רק לרווחא דמילתא, אך מעיקר הדין ס"ל שאף בדאורייתא יש להתיר ס"ס אף בדשיל"מ.

13. ולכאורה ס"ס זה צ"ע דהוי שם אחד, דמאי נ"מ אם זו תבואה משנה שעברה או תבואה משנה זו שהעומר מתירה, וכבר הקשה כן רע"א בגליון השו"ע [יו"ד סי' רצג ס"ג] בשם ספר מוצל מאש.

14. הט"ז [ס"ק יא] כתב דיש לחלק בין איסור תורה לאיסור דרבנן, דבאיסור תורה יש להחמיר בס"ס בדשיל"מ ובזה איירי האו"ה, [ואף שהאו"ה אסר גם בביצה, כתב הפמ"ג (מ"ז ס"ק א) דצ"ל דבביצה החמירו כאן ששורשה בדאורייתא, גזירה אטו יו"ט שאחר השבת]. והר"ן שהתיר איירי בדרבנן. והש"ך בנקוה"כ השיבו דבר"ן נראה שהתיר גם בדאורייתא.

15. ועיי"ש בש"ך ב' טעמים נוספים למה הקילו גבי ביצה, אך על הטעם הנ"ל [שאין כאן ספק בתערובת] כתב שהוא העיקר.

ובעיקר הדין של ספק מוכן ביו"ט ב', עיין במשנ"ב [סי' תצז ס"ק יא] שהביא שהרבה פוסקים נחלקו ואסרו, אמנם טעמים משום דס"ל דאין דנים יו"ט שני כספק איסור אלא כאיסור ודאי.

קנין הלכה

מראי מקומות

להקל אלא במקום הפסד מרובה.¹⁶

- ב. כאשר שני הספיקות אינם מכח תערובת, כתבו הש"ך והמג"א להקל בס"ם אף בדשיל"מ.
ג. דעת הט"ז והפר"ח דבאיסור דרבנן יש להקל בס"ם בדשיל"מ, אך הש"ך הוכיח מדברי האו"ה שהחמיר גם בדרבנן.
ד. דין ס"ם בדשיל"מ כאשר שני הספיקות הם ספיקא דדינא לא התפרש בפוסקים.¹⁷

סעיף ט

ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת

- הראשונים נחלקו בדין חתיכה שיש בה ספק איסור שנתערבה בחתיכת היתר [ואינה בטילה, כגון שהיא ראויה להתכבד]:
א. ר"ת סובר שמותר ליקח מן התערובת ולאכול משום שבכל חתיכה יש היתר של ספק ספיקא.¹⁸
ב. ר"י סובר שספק אחד בגוף ספק אחד בתערובת אין בו היתר של ספק ספיקא.¹⁹
וכתב הפמ"ג [בש"ד כללי ס"ם ס"ק א ד"ה לא] שר"י אסר מדרבנן, אך מן התורה הוי ס"ם, דסו"ם יש רוב צדדים להקל.

להלכה: כתב הרשב"א שראוי להחמיר כר"י, וכן נקטו הטור והשו"ע [סעיף זה] בפשיטות.²⁰

מעם האיסור בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת

במעם האיסור נחלקו הפוסקים:

- א. בספר איסור והיתר [כלל כו דין א, הובא בד"מ סי' נז ס"ק טו] כתב דלא התירו חכמים ספק ספיקא אלא כאשר שני הספיקות בגוף אחד ובענין אחד, [כגון בכתובות דף ט. בסוגיא דפתח פתוח, שמבואר בגמ' דהאשה מותרת מחמת ס"ם, ספק נבעלה קודם האירוסין ספק אחריהם, ואת"ל אחרי האירוסין אולי נבעלה באונס, דשני הספיקות הן בגוף

ביאורים והערות

16. וכתב הפמ"ג שאם הס"ם יהיה ספק א' בגוף ואחד בתערובת צ"ע אם להקל אף בהפסד מרובה אף באיסור דרבנן.
עוד כתב בספר לחם ושמלה דבמקרה שיהא ס"ס ע"י ב' תערובות ולא ג' תערובות, שכתב הש"ך [ס"ק נ] להקל בהפסד מרובה, אם יהא זה דשיל"מ אין להקל לפי הש"ך, שהרי גם בדשיל"מ דעתו להקל רק בהפסד מרובה, ונמצא שבציור של ב' תערובות בדשיל"מ הוי תרי הפסד מרובה.
17. ובספר בדי השולחן [ביאורים] כתב דמסתבר דלפי מה שהקילו הרבה אחרונים בספיקא דרבנן בדשיל"מ אם הוא ספיקא דדינא, [כך כתבו הפר"ח והפמ"ג באו"ח סי' תצ"ז והשאגת אריה סי' צ וסי' צו, ובשו"ת רע"א סי' פב, ובשו"ת אב"מ סי' יא], מסתבר שה"ה יש להקל בס"ם בדשיל"מ אם שני הספיקות הם ספיקא דדינא.
18. שיטת ר"ת מובאת בתוס' [ביצה דף ג: ד"ה ואחרת], וברשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער ב דף כה].
19. עיין לעיל [ס"ח בניהן ס"ס בדשיל"מ] שהבאנו שיסוד המחלוקת בביאור הברייתא [ביצה דף ג:]: לגבי ביצה שנולדה ביו"ט דספיקא אסורה, ואם נתערבה אינה בטילה, דר"ת סובר דמש"כ נתערבה לא קאי על ספק ביצה אלא על ביצה שידוע שנולדה ביו"ט, ור"י סובר דקאי על ספיקא. [ועיי"ש שהבאנו דעת כמה ראשונים המפרשים כר"י דקאי על ספיקא, ולא מטעמיה שאסר ספק אחד בגוף וכו' אלא משום דס"ל שאין ס"ס מתיר בדשיל"מ].
20. עיין ב"י [סי' נז סכ"א ד"ה ומצאתי כתוב] שהביא דיש שהקשו דכיון שמן התורה בטילה החתיכה ברוב אף כשהיא אסורה בודאי, ורק מדרבנן אסרו תערובת זו, א"כ כאשר אין איסורה ודאי אלא ספק נימא דספיקא דרבנן לקולא. ותירץ הד"מ [סי' נז ס"ק טו] דכיון ששורש הספק הוא בדאורייתא לכן מחמירין בו אף כאשר נתגלגל אח"כ להיות דרבנן.

קנין הלכה

מראי מקומות

האשה, ושני הספיקות הם אם יש כאן איסור כלל], אבל כשיש ספק אחד בגוף וספק שני בתערובת אין שני הספיקות בגוף אחד ובענין אחד, דהספק הראשון הוא בגוף החתיכה אם יש בה איסור כלל, והספק השני הוא מחמת התערובת, דאפשר שחתיכה זו שלפנינו אינה החתיכה שנתערבה, אך אין הספק השני מוסף ספק על עיקר האיסור. ומה שהתירו בגמ' זבחים [דף עד. לגירסת כמה ראשונים המובאים לעיל סעיף ח] בשתי תערובות, היינו משום ששם היו ב' הספיקות מענין אחד, דגם הספק הראשון הוא מחמת תערובת.

ועיין ט"ז [ס"ק יב] ושל"ך [כללי ס"ס אות א] שנקטו לעיקר כמעט זה של האיסור והיתר, וכך נקט הפר"ח בכללי ס"ס [ס"ק מו]

ב. מהרשב"א בתורת הבית [בית ד שער ב] ומהר"ן בביצה משמע שנקטו שטעם האיסור בספק אחד בגוף וכו' הוא משום דקם דינא, והיינו דכיון ששני הספיקות לא נולדו ביחד, אלא בתחילה נולד ספק בחתיכה אם היא טריפה ואח"כ נתערבה החתיכה, והיה שייך להפריד בין הספיקות [אם היה נודע הספק לפני שנתערבה] אין בזה היתר של ס"ס, דמשעה שנולד הספק הראשון אסרנוהו, ומעתה כאשר נתערב הרי זה כאיסור ודאי שנתערב. גם האור זרוע [ח"א סי' תכ] והסמ"ק [הגהות סי' רא ס"ק ה] נקטו ששורש האיסור הוא משום דקם דינא, דכבר נאסרה החתיכה משעה שנולד בה הספק הראשון.²¹

אמנם נחלקו הפוסקים בסברא זו, האם דוקא כאשר נודע הספק הראשון קודם שנתערבה החתיכה אמרינן דכבר נאסרה, או שאין הדבר תלוי בדיעת הספק אלא במציאות הדברים, שנולדו שני הספיקות בשני שלבים והיה אפשר להפריד ביניהם, ותבואר מחלוקת זו להלן [סעיף זה].

ומה שהתירו בגמ' זבחים [דף עד.]. בטבעת של ע"ז שנתערבה ונפל מן התערובת לתערובת אחרת, ולא אמרו דמשעה שנפלה לתערובת הראשונה קם דינא לאיסור, כתבו הראשונים [סמ"ג דף נב ע"ד, והרשב"א בתוה"א שם] דכיון שהתערובת הראשונה מותרת מן התורה לא החמירו בזה והתירו בב' [או בג'] תערובות.²²

להלכה: ה"ז [ס"ק יד] והשל"ך [כללי ס"ס ס"ק א] נקטו לעיקר את הטעם של האו"ה, אמנם במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה סמך הש"ך שם גם על הטעם השני של קם דינא, והתיר כשנודעו ב' הספיקות לבסוף.

כשנודעו שני הספיקות ביחד

הב"י [סי' נו סכ"א ד"ה מצאתי כתוב] הביא בשם מ"כ שכתב שהאיסור של ר"י בספק א' בגוף וכו' נאמר רק כאשר הספק הראשון נודע קודם שנתערבה החתיכה, דנאסרה החתיכה ונעשה כאיסור ודאי, אך אם לא נודע הספק עד לבסוף שכבר נתערבה החתיכה, גם ר"י מתיר מדין ס"ס. וכתב שכן איתא באו"ז [ח"א סי' תז] ובהגהת סמ"ק [סי' רא ס"ק ה]. והד"מ [שם ס"ק מו] נחלק על זה, והביא את לשון האו"ה דטעם האיסור של ספק א' בגוף וכו' הוא משום דהוי ב' ספיקות בב' והד"מ [שם ס"ק מו] נחלק על זה, והביא את לשון האו"ה דטעם האיסור של ספק א' בגוף וכו' הוא משום דהוי ב' ספיקות בב'.

ביאורים והערות

21. האו"ז והגהות סמ"ק הובאו בב"י [סי' נו סעי' כא] בשם מצאתי כתוב.

22. הרא"ה בבדק הבית [בית ד שער ב דף כד: כה.] כתב בתחילת דבריו טעם אחר לאיסור דאיסורא דספק א' בגוף וכו', דלא התירו חכמים ס"ס אלא באופן שהספק הראשון מותר מן התורה [כגון בסוגיא דפתח פתוח, שלגבי ספק אחד יש להתיר מכח חזקת היתר], דכיון שרק מדרבנן נאסר שרינן אם נצטרף ספק נוסף, משא"כ כאשר הספק הראשון אסור מהתורה כגון בספק טריפה, א"נ בביצה שנולדה שאיסורה משום הכנה דרבה שכזה מדרבנן לא התירו ס"ס. ואחרי זה כתב הרא"ה טעם אחר, ואפשר שכוונתו בטעם השני כעין סברת האו"ה שהובא לעיל, וכתב ע"ז הרא"ה שזה עיקר.

קנין הלכה

מראי מקומות

עניינים ובב' גופים, וא"כ גם אם נודע הספק רק לבסוף אין כאן היתר. וכדברי הר"מ כתב הט"ז [ס"ק יג], וחלק על ספר משאת בנימין [סי' לז] שהיקל בזה.

להלכה: הט"ז והפר"ח כתבו דאין להקל בזה, והש"ך [כללי ס"ס בקצרה ס"ק א] כתב להקל בזה במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה ובלבד שיאכל שניים שניים ולא כל התערובת כאחד. והמנחת יעקב [כלל מג אות כה] כתב שהסומך להקל כהמשאת בנימין לא הפסיד.

ספק אחד בגוף ובב' והוא ספק דרבנן

בדברי הרמ"א מבואר שאם הספק הראשון הוא ספק דרבנן יש להתיר אם נתערב אח"כ, אף לפי ר"י. [ומיירי באופן שאין מתירין את החתיכה המסופקת מדין ספיקא דרבנן לקולא, שאל"כ ה"ז מותר אף קודם שנתערב]. ועיין ש"ך [ס"ק סב] שנסתפק בדעת השו"ע, אם מחמיר גם בדרבנן [דסו"ס הוו ב' הספיקות בב' עניינים ובב' גופין] או שבכח"ג התיר גם השו"ע.²³

וכתב הש"ך [נקח"כ] לדעת הרמ"א צ"ל דמה שהחמירו בספק ביצה שנולדה ביו"ט שנתערבה הוא משום דהוי דבר שיש לו מתירין.

והט"ז [ס"ק יב] והפר"ח [ס"ק מו] החמירו גם בדרבנן, והש"ך [כללי ס"ס אות טז ויז] היקל בדרבנן, וכן פסק החכמת אדם [כלל סב סכ"ב].

ועיין משנ"ב [סי' תקיג ס"ק ה] שכתב להקל במקום הפסד בספק ביצה שנתערבה, [אף שביצה היא דשיל"מ].

כאשר שני הספיקות בגוף החתיכה אך לא נודעו ביחד

כתב הרמ"א דכאשר שני הספיקות הם בגוף החתיכה ונודעו יחד מתירין אותה מדין ס"ס, ומשמע שאם נודע ספק אחד מתחילה ואח"כ נולד הספק השני אין להתיר ספק ספיקא. וכן כתב בהגהת או"ה [כלל כה דין ב].

מעמו של הרמ"א הוא משום דאמרינן קם דינא, דמשעה שנולד הספק הראשון ואסרנו בו כדן ספיקא דאורייתא לחומרא, תו לא מהני הספק השני להתיר.

[ואף שכאשר שני הספיקות הם מכח שתי תערובות התירו כמה ראשונים אף שהספיקות לא נולדו ביחד, צ"ל שבתערובות הקילו מפי כיון שהן מדרבנן].

וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק יד] דוגמא לב' ספיקות שלא נולדו יחד, כגון חתיכה שיש בה ספק אם היא טריפה ונולד בה ספק נוסף אולי נפסלה מאכילה.²⁴

ביאורים והערות

23. ונקט הש"ך דוגמא לאיסור דרבנן שאין מקילין בספיקות גבינת עכו"ם ונתפרש להלן בש"ך [כללי ס"ס אות יז]

24. תוספת עיון

ועיין פמ"ג [תחילת כללי ס"ס] שהקשה מהגמ' [פסחים דף ט:]: שמבואר דספק מוציא מידי ספק, כגון פירות שיש עליהם ספק אם נטבלו למעשר ויש ספק נוסף שמא ניטל מהן המעשר דמותרים הם, אף ששני הספיקות אינם באים בבת אחת אלא בשני שלבים. וכתב הפמ"ג שני תירוצים: א. י"ל דמיירי ששני הספיקות נודעו בבת אחת. ב. בסוגיא הנ"ל הספק השני [אם נתעשרו הפירות] עדיף משאר ספיקות שהוא קרוב לודאי, כמבואר בתוס' [שם ד"ה ואם].

קנין הלכה

מראי מקומות

דיני ספק ספיקא במקום חזקה, וס"ס במקום שאפשר לברר יבוארו לקמן בכללי ס"ס.

כללי ספק ספיקא

הש"ך [ס"ק סג] האריך לכתוב את כללי ההיתר של ספק ספיקא, ובהמשך לכללים אלו כתב הש"ך גם את כללי הדין של ספיקא דרבנן לקולא.

הסעיף הראשון של כללי ס"ס עוסק בדיני ספק אחד ברוב וספק אחד בתערובות, שנתבאר [תחילת סעיף ט] דנקטין כשיטת ר"י שאין בזה היתר דס"ס, ועיי"ש שביארנו שדין זה הוא מדרבנן, דמן התורה גם בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות יש היתר של ס"ס.

הסעיפים הבאים [ס"ק ב עד ס"ק ד] עוסקים בכללים נוספים שכתב בספר או"ה, ואשר הם נובעים משיטת ר"י הנ"ל, והיינו דמתוך שהאו"ה נקט שהחסרון בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות הוא משום ששני הספיקות אינם בגוף אחד ואינם בענין אחד, וכפי שהבאנו לעיל [תחילת סעיף ט] שמדרבנן לא סמכו על ס"ס בכה"ג, ממילא חידש האו"ה ציורים נוספים של ס"ס שגם בהם יש חסרון זה.

והש"ך האריך לבאר את חילוקי הדינים האלו בסעיפים הבאים [עד ס"ק י] בסברות דקות אשר רובן סברות בדרבנן וכנ"ל, והאחרונים נתקשו בחלק מהדברים, וכתבו לתמוה על כמה מחילוקי הדינים הנ"ל וגם נתקשו מאד בסברות שכתב הש"ך, ולהלן יובאו עיקרי דברי הש"ך והאחרונים הנ"ל.

ש"ך כללי ס"ס ס"ק א

עיקרי הדברים שבש"ך הובאו לעיל [סעיף ט], והיינו שמעיקר הדין נקטין לאסור ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות משום הטעמים שכתב האו"ה [שאינן הספיקות בגוף אחד ובענין אחד].

וכיון שהאיסור הוא מחמת טעמים אלו אין נפק"מ אם מתחילה נודע הספק הראשון ואח"כ התערב, או שנולדו ב' הספיקות יחד, אמנם במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה היקל הש"ך לסמוך על סברת המ"ב שהיקל אם נודעו הספיקות יחד, [והיינו שהמ"ב נקט שעיקר טעם האיסור בספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות הוא משום דקם דינא, דכבר נאסר הספק הראשון קודם שנתערב, וגם סובר דרק אם נודע הספק הראשון או אמרין דקם דינא ולא כשלא נודע].

והתורה השלמים [אות ה] כתב דהסומך על היתירו של המשאת בנימין אף בלא הפסד מרובה לא הפסיד.

ס"ק ב

תרנגולת שאירע בה ספק טריפות, ובסמוך למאורע זה נולדה ממנה ביצה, ויש ספק אם הביצה כבר היתה גמורה בקליפתה בשעה שאירע הספק טריפות [ולא נאסרה מן התורה], או שעדיין לא נגמרה בקליפתה בשעה שאירע ספק הטריפות [ואסורה מהתורה], כתב הש"ך בשם האו"ה שהביצה אסורה ולא שריגן לה מטעם ס"ס²⁵.

ביאורים והערות

25. ואין לשאול דאף את"ל דיש כאן ס"ס ואין איסור תורה, מ"מ חכמים גזרו גם על ביצה שהיתה גמורה בקליפתה בזמן שנטרפה התרנגולת, דלגבי ספק זה מקילינן מדין ספק דרבנן, שהרי התרנגולת אינה ודאי טריפה, ואף שבעלמא אסרינן ספק דאורייתא שנתגלגל לדרבנן, נידון זה דביצה אינו בגדר ספק שנתגלגל לדרבנן, דכיון שהתרנגולת והביצה שנגמרה בקליפתה הם שני גופים נפרדים, לכן כשנולד בתרנגולת ספק טריפות, אמרינן דמתחילה נולד ספק זה באופן שונה לגבי שני הגופים, שלגבי התרנגולת הוי ספק דאורייתא ולגבי הביצה הוי ספק דרבנן. כך מבואר בפמ"ג [כללי ס"ס אות ב בשם הפר"ח].

קנין הלכה

מראי מקומות

מעם האיסור הוא משום ששני הספיקות אינם בגוף אחד, דהספק שמא נגמרה הביצה בקליפתה הוא ספק בביצה, והספק שמא אין התרנגולת טריפה הוא ספק בתרנגולת, [דכיון שידוע שהביצה נולדה מהתרנגולת הווי אין אנו דנים את הספק הזה כספק בביצה אלא כספק בתרנגולת],²⁶ ואין מקילין בס"ס באופן זה שהספיקות בשני גופין.²⁷ דין זה נלמד מהא דאסרינן ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות, דגם שם מעם האיסור הוא משום שהספיקות הם בשני גופים נפרדים. וכיון שנתבאר לעיל שאיסור ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות הוא מדרבנן, ה"נ דין זה שכתב האו"ה הוא מדרבנן, דמן התורה הוי ס"ס מעליא.

ס"ק ג

והוסיף האו"ה דכיון שאסרינן את הס"ס הנ"ל [ספק נטרפה, ספק נגמרה בביצה] לכן אף אם נתערבה הביצה באלף הרי היא אסורה כדן ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת.²⁸

ס"ק ד

חצר שיש בה שתי תרנגולות אחת כשירה ואחת טריפה, ונמצאה ביצה בחצר ואין ידוע מאיזו תרנגולת נולדה, וגם אין ידוע אם הביצה היתה גמורה בקליפתה בשעה שאירעה הטריפות, כתב האו"ה שאין בזה היתר מחמת ס"ס, דגם זה ס"ס בשני גופין.

דין זה אפשר לצייר בשני אופנים:

א] במקרה שהתרנגולות שבחצר אינן מעורבות, וידוע איזו מהן הכשירה ואיזו הטריפה. ב] במקרה שהתרנגולות עצמן כבר נתערבו ואין ידוע איזו היא הכשירה.

ובש"ך כתב "ואע"ג שנתערבו התרנגולות זו בזו וכו'", ומשמע שנקט שהדין הנ"ל שבספר איסור והיתר נאמר בשני הצדדים בין שנתערבו התרנגולות ובין שלא נתערבו, וכן משמע בש"ך [הארוך ס"ק ד ד"ה וכן].

הפמ"ג [ש"ד ס"ק ד ד"ה ולפי"ז] ורע"א [בהגהותיו לש"ך כללי ס"ס הארוך] הקשו דבאופן שהתרנגולות לא נתערבו יש להתיר את הביצה משום דיש לומר ששני הספיקות הם בביצה עצמה [שהרי לא ידוע מאיזו תרנגולת נולדה].

אמנם באופן שהתרנגולות נתערבו מסכימים הפמ"ג ורע"א לאסור, דכיון שיש כאן תערובת חד בחד אשר אחת מהן טריפה, דיינינן כל תרנגולת כאילו היא ודאי איסור, ותו ליכא ס"ס. [ועיין בפמ"ג שדן לדחוק שגם הש"ך מסכים להתיר בשלא נתערבו התרנגולות].

ס"ק ה

ב' תרנגולות בחצר, האחת כשירה והשניה ספק טריפה, ונמצאה ביצה ואין ידוע מאיזו תרנגולת נולדה [אמנם ידוע שלא נגמרה

ביאורים והערות

26. סברא זו שכתבנו דכאשר ידוע מאיזו תרנגולת נולדה הביצה לא דיינינן לה כספק בביצה רק כספק בתרנגולת, נמצאת בחוות דעת [כללי ס"ס ס"ק ה] וכן באבני מילואים [סי' ב ס"ק ד].

27. והנה לגבי איסור דרבנן כתב הרמ"א [ס"ט] שמקילין בספק אחד בגוף וכו', והיינו שכאשר הספק הראשון אסור רק מדרבנן לא קפדינן בתרי גופי, ולכן כתב הש"ך [כללי ס"ס הארוך ס"ק ד] והתורה השלמים [אות ט] שבנידון דידן אין מקום להקל כיון שהספק הראשון [אם התרנגולת טריפה] אסור מן התורה.

28. וכתב היד יהודה [ס"ק י] דאף לפי מה שנתבאר לעיל שס"ס זה אינו אסור מהתורה רק מדרבנן, מ"מ לא שרינן בו כשנתערב, דמה שהתיר הרמ"א ספק דרבנן שנתערב היינו כגון גבינות העכו"ם שעיקרן מדרבנן, ולא בצירוף זה שעיקר הספק הוא בדאורייתא. וכבר כתב בעי"ז הפמ"ג [ש"ד כללי ס"ס אות ד].

קנין הלכה

מראי מקומות

הביצה בקליפתה בזמן שאירע המאורע של ספק הטריפות], כתב האו"ה שהביצה מותרת מטעם ס"ס, ספק נולדה מהתרנגולת הכשירה, ואף את"ל שנולדה מהתרנגולת השניה, אולי התרנגולת ההיא כשירה. גם דין זה אפשר לציירו בשני אופנים: א] במקרה ששתי התרנגולות אינן מעורבות וידוע איזו מהן הכשירה ואיזו ספק טריפה. ב] במקרה שנתערבו התרנגולות ואין ידוע איזו היא הכשירה. ונחלקו בדיון זה הפוסקים:

- א. הש"ך [ס"ק ד] נקט שרק באופן שהתרנגולות נתערבו מתירין את הביצה ולא באופן שלא נתערבו, דבאופן שלא נתערבו והתרנגולות המסופקת עומדת בפני עצמה, ה"ז ספק דאורייתא והוכרע דינה לאיסור, וממילא אי אפשר לומר "ואת"ל שהביצה נולדה ממנה שמא היא כשירה", שהרי כבר נפסק דינה לאיסור, משא"כ בנתערבו א"א לומר שכבר נאסרה שהרי היא מעורבת חד בחד ואין הספק אסור מהתורה [דמן התורה יש בכל תרנגולת ס"ס].²⁹
- ב. הפר"ח כתב בהיפך מדברי הש"ך, שאם נתערבו התרנגולות אין להתיר את הביצה, כיון שיש כאן תערובת של חד בחד והוי כל אחד כגופו של איסור, [וכמו שאנו נוקטים בעלמא בתערובת חד בחד, שאף באיסור דרבנן אסרינן תערובת זו].³⁰ משא"כ בלא נתערבו אין כאן תערובת חד בחד, ולכן אפשר להתיר את הביצה, שלגבי הביצה נולדו שני הספיקות יחד ולא אמרינן דכבר נאסרה התרנגולת.³¹

ס"ק ו

חצר שיש בה שתי תרנגולות האחת כשירה והשניה ספק טריפה, ונמצאו בה שתי ביצים וידוע שכל אחת נולדה מתרנגולת אחרת, נמצא שבביצים עצמן יש תערובת חד בחד אשר האחת מהן היא ספק טריפה, ותערובת זו אסורה לכו"ע [שהרי יש כאן ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת חד בחד, וזה אסור אף לר"ת שלא התיר אלא כשספק נתערב ברוב, ולא חד בחד].

ביאורים והערות

29. בכללי ס"ס הארוכים האריך הש"ך לבאר את טעם היתר הביצה, ותורף דבריו הוא שאנו מתחילים להסתפק מאיזו תרנגולת נולדה ביצה זו, שמא נולדה מהכשירה, ואם אתה בא להחמיר ולומר שמא לא נולדה מהכשירה אלא מהתרנגולת האחרת, שמא אין היא טריפה. והוסיף הש"ך שאין בזה חסרון של ס"ס בשני גופים, שהרי מה שהובאה האפשרות של התרנגולת השנייה [שהיא גוף אחר] לא הובא כתוספת ספק לקולא, אלא הדבר הובא לחומרא, שמא אין היא מתרנגולת הכשירה רק מהמסופקת, ובוה רשאים אנו לאמר עד כמה שבאת להחמיר ולחוש לגוף אחר אותו גוף אינו ודאי איסור אלא ספק, ובכה"ג אין חסרון של ס"ס מתרי גופי.

והוסיף הש"ך שאין זה דומה להא דאסרינן ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, שבזה אסרינן משום שהספק הוא בתרי גופי, דהתם א"א להתחיל את הס"ס מהספק של התערובת ולומר שמא אין כאן איסור, שהרי יש לפנינו תערובת שבתוכה מעורב ספק איסור, ועל כרחינו להתחיל להסתפק מהספק בגוף [כגון ספק טריפה], ואמרינן שמא אינה טריפה, ומעתה כשאנו באים להקל ולומר ואת"ל טריפה, אולי אין זו החתיכה המסופקת אלא חתיכה אחרת, א"כ אתה בא לחדש קולא בס"ס בתרי גופי, וזה לא אמרינן. עוד הוסיף הש"ך [כללי ס"ס הארוך אות ו] דאנו מתירים את הביצה אף באופן שהספק נודע על התרנגולת קודם שנתערבה, שהרי אין אנו דנים על התרנגולת אלא על הביצה, ובה לא נולד ספק טריפות מעולם אלא מיד כשבאה לעולם נולדו בה שני הספיקות יחד.

30. ואפשר שהש"ך סובר שהחידוש שכתב הרשב"א [תוה"א] שתערובת חד בחד חשבינן כל חד כגופו של איסור [והוא רק מדרבנן דמן התורה הוי ספק גמור בכל חד] נאמר רק כאשר נתערב איסור ודאי ולא כשנתערב ספק איסור.

31. עיי"ש בפר"ח שכתב שהאו"ה התיר בכל גווני בין בנתערבו בין בלא נתערבו, אך דעת הפר"ח להתיר רק בלא נתערבו. והנה הפמ"ג [ש"ד ס"ק ד] הקשה על הפר"ח דא"כ למה אסרו האו"ה והש"ך בתרנגולת אחת שהיא ספק טריפה ויש ספק אם נגמרה בשוה דהוי תרי גופי, נימא שבביצה נולדו הספיקות כאחת. ולכאורה י"ל דהתם כיון שידעו מאיזו תרנגולת נולדה הביצה, אין דנים את הספק בביצה אלא בתרנגולת שממנה נולד הספק.

קנין הלכה

מראי מקומות

פ"ק ז

שתי חנויות, האחת מוכרת בשר כשר והשניה מוכרת ספק מריפה, ונתערבו החנויות ואין ידוע איזו היא המוכרת כשירה, ונמצאה חתיכת בשר בשוק, כתב הש"ך שהחתיכה מותרת ממעם ס"ס, ספק פרשה מהחנות הכשירה, ואת"ל מהחנות האחרת שמא הבשר שבה בשר. ודימה זאת הש"ך לשתי תרנגולות דלעיל [ס"ק ה].

והוסיף הש"ך דאף שכבר נודע הספק בחנות, מ"מ לגבי החתיכה שנתחדשה נולדו עכשיו שני הספיקות כאחת, וה"ז ס"ס גמור בגוף אחד.

[ומשמע בש"ך שאם החנויות אינן מעורבות אין בזה היתר, וראה לעיל (ס"ק ה) שכן דין הפמ"ג לומר בדעת הש"ך גם בביצה שנמצאה לפני שתי תרנגולות].

והנה לפי הפר"ח שהובא לעיל [ס"ק ה] שבנתערבו התרנגולות חד בחד אין מקום להתיר, לכאורה ה"ה הכא אין להתיר בנתערבו החנויות.

ורע"א [בהגהותיו על הכללים הארוכים להש"ך] וכן החו"ד [ביאורים אות ז] הרבו להקשות על הש"ך, וכמבואר בתוספת עיון,³² ולכן כתב החו"ד שאין להקל בזה כהש"ך.

פ"ק ח

אם יש ב' חנויות האחת כשירה והאחת ספק מריפה ונמצאו לפנין שתי חתיכות [וידוע שכל חתיכה באה מחנות אחרת], דינו כדלעיל [ס"ק ו] בב' תרנגולות וב' ביצים וה"ז אסור.

פ"ק ט

והוסיף הש"ך דאף באופן שנאבדה אחת מהחתיכות ועכשיו אין לפנינו אלא חתיכה אחת, מ"מ החתיכות אסורות. וביאר הש"ך את טעמו [כלליו הארוכים אות ט], דכיון שהיתה כאן תערובת של ב' חתיכות א"כ נקבעה צורת הספק בנוסח זה, שמא חתיכה

ביאורים והערות

32. תוספת עיון

בהגהת רע"א תמה על הש"ך דהא בחתיכה שהיא ספק מריפה שנתערבה ברוב חתיכות היתר ופרשה אחת מהחתיכות האלה, אסרינן את החתיכה כמבואר לעיל [סי' קי סעי' ו בהגה] גזירה שמא יקח מן הקבוע, אף שאין זה קבוע דאורייתא רק דרבנן, ולא אמרינן שיש בחתיכה ס"ס, ספק אם היא מהכשירות, ואת"ל שהיא הספק מריפה הא אפשר שהיא מותרת, וזה אף כשהחתיכה פרשה ממקום התערובת. והביא הש"ך דין זה [להלן בכלליו הארוכים דין י], ואין יתכן להתיר בנ"ד בתערובת חנויות אשר היא חמירא טפי דלהש"ך [לעיל ס"ק יד] הוי קבוע דאורייתא, וכן תמה גם החו"ד [ביאורים ס"ק ז].

עוד תמה החוות דעת דהא כל הקולא של חתיכה שפרשה מחנות שייכת רק כשיש רוב חנויות כשרות, דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, אך כשיש רק שתי חנויות ואין כאן רוב הרי הספק בחתיכה היא כספק בחנויות עצמן. וסיים החו"ד שאין להורות בזה היתר אלא במי ששכלו שלם ליישב קושיות אלו.

[ולכאורה מדברי הש"ך מבואר שיסוד ההיתר הוא בזה שדימה את החתיכה שפרשה מהחנות לביצה שנולדה מהתרנגולת, והיינו שהחנויות הן בגדר מקור שממנו יוצאת החתיכה, אך אחרי שיצאה החתיכה הרי היא גוף נפרד ויש בו ספק בפני עצמו מלבד הספק בחנויות, ושורש דינה של החתיכה הוא בחנות, שאם פרשה מהחנות הכשירה הרי היא כשירה, ואם מהמסופקת הרי היא ספק, אך מ"מ החתיכה נידונה כגוף בפ"ע, ולכן אין זה דומה לחתיכה שפרשה מתערובת, דהתם אין שני גופים להסתפק בהם אלא החתיכות הן הן הספיקות, וכאשר חתיכה פרשה אין מקום להסתפק שמא פרשה ממקום כשר, דהיא נידונה בפ"ע, ולכן אין לדמות חתיכה שפרשה מתערובת לחתיכה שפרשה מחנות. ורע"א והחו"ד לא הביאו חילוק זה].

קנין הלכה

מראי מקומות

זו שלפנינו אינה הספק איסור שהיה כאן והספק איסור נאבד, ואת"ל שהיא הספק איסור שמא אינו אסור, ואלו הם ספיקות בשני גופים ובשני ענינים. והתורת השלמים [ס"ק יח] סובר להקל בזה דמשום שנאבדה החתיכה ה"ז כאלו יש לפנינו רק חתיכה אחת.

ס"ק י

הש"ך כותב בס"ק זה שתי הלכות בשם האו"ה [כלל כו דין יא]:

- א. ספק איסור שנתערב ברוב, ונפל אחד מהתערובת ונתערב חד בחד, שניהם אסורים. ומבאר הש"ך [כללים הארוכים] דמתוך שבתערובת הראשונה היה כל אחד מהם אסור [והיינו מדין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת], א"כ ה"ה כאשר אחד מהם פרש והוא עומד בפני עצמו דינו כחלק מהתערובת, [דמשום גזירה שמא מצא מן הקבוע אנו דנים אותו כנמצא בתערובת], ואף שנתערב חד בחד מ"מ כל שלא חזר ונתערב ברוב הרי זה כאילו ידוע על כל אחד ואחד שהוא פרש מן התערובת.³³
- ב. ספק איסור שנתערב ברוב חתיכות היתר ואח"כ נפל אחד מהם לקדירה, וידוע שאין בקדירה שיעור כדי לבטל פליטת החתיכה מלחות הקדירה מתירים משום ס"ם [בשם האגור].³⁴
- ומבאר הש"ך [כללים הארוכים] המעם משום שלגבי התבשיל שבקדירה אמרינן ס"ם, ספק לא נפל לתוכו איסור כלל [אלא חתיכה של היתר], ואת"ל שנפלה החתיכה המסופקת אולי אינה אסורה כלל. ואין כאן חסרון של ס"ם בתרי גופי, כיון שהתחלנו מהצד שאין כאן איסור כלל, ומה שהובא הספק שמא זו החתיכה המסופקת הוא לחומרא, ונמצא שבאת לאסור מכח תרי גופי, ע"ז אמרינן דמיניה וביה בהך גופא אפשר שהוא מותר.
- והוסיף הש"ך שאין ציור זה דומה לציור הקודם של האו"ה בספק איסור שנתערב ופרש אחד מהתערובת ונתערב חד בחד, דהתם הוי תערובת יבש ביבש ואמרינן בו דכל היכי דאיתיה הוי כאילו הוא בתוך התערובת, משא"כ בחתיכה שנפלה לקדירה. והיינו שהש"ך מתייחס לקדירה כאל חפצא אחד שאנו דנים לאוסרו מחמת פליטת החתיכה שנפלה לתוכו, וכשם שהתייחס לעיל לביצה שנולדה מתרנגולת ולחתיכה שפרשה מחנות, שאנו דנים על הקדירה ולא על החתיכה, ובקדירה נולדו הספיקות ביחד. וכתב הפמ"ג דמיירי שסילק את גוף החתיכה מהקדירה.³⁵

ביאורים והערות

33. והפמ"ג [ס"ס ס"ק ד] והבינת אדם [שער הקבוע אות מד] הקשו דכאן סובר הש"ך דתערובת חד בחד חשיב כל אחד כגוף האיסור [אף שאין כאן איסור והוי רק ספק איסור, וגם נתערב ברוב החתיכות], ואילו לעיל [ס"ק ה וס"ק ז] לגבי שתי תרנגולות ושתי חנויות שנתערבו לא החשיב הש"ך כל אחד מהם כגוף האיסור. [אמנם הפר"ח חלק על הש"ך שם כפי שהובא לעיל].
34. וכתב הש"ך דמשמע דאף באופן שאין שיעור ביטול מן התורה מ"מ שרינן את התבשיל מחמת ס"ס, וכגון שנפל מין בשאינו מינו ואין שישים, א"נ מין במינו ואין רוב נגדו.
35. ועיין פמ"ג [ש"ד כללי ס"ס ס"ק י] שתמה על האגור דהא מיירי בכפית תלב ואין זה חהר"ל, ולמה אינו בטל חד בתרי. ועוד דאף את"ל דמיירי שהחלב עשוי באופן שהוא דבר שבמנין מ"מ פליטתו אינו דבר שבמנין, והו"ל כדבר חשוב שנתערב ואינו בטל, ונחתכה חתיכה מאחת החתיכות שחתיכה זו בטילה, וה"ג פליטה זו בטילה. [נודן הפמ"ג ליישב בדוחק שבתחלה אכן נתערב חד בתרי והיה דבר שבמנין ולא בטל, ואח"כ נאכלה חתיכה אחת בשוגג ואח"כ נפלה חתיכה לקדירה, דעכשיו אין רוב לבטל את הפליטה].

קנין הלכה

מראי מקומות

ס"ק יא

מקור הדין שם"ס משם אחד אינו ס"ס הוא בתוס' [כתובות דף ט. ד"ה ואי] בענין אדם שקידש בתו פחותה מבת ג' ונישאה לאחר שגדלה ונמצא פתח פתוח [שנתבאר בגמ' שם שאין בזה ס"ס כיון שבודאי נבעלה תחתיו], והקשו תוס' דאכתי יש ס"ס ספק באונס ספק ברצון, ואת"ל ברצון אולי נבעלה בהיותה קטנה דפיתוי קטנה אונס הוא, ותיירצו דשם אונס חד הוא, ומשמע שהמעם שאין זה ס"ס הוא משום שאין כאן שני צדדים להיתר, אלא רק ב' אופנים חלוקים של אונס.³⁶

ועיין פמ"ג [ש"ד ס"ק יא] שמסתפק אם חסרון זה של שם אחד הוא חסרון מן התורה או רק מדרבנן.^{37 38}

ס"ק יב

ס"ס משם אחד אשר אחד מהספיקות מתיר יותר מחבירו

מקור הדברים הוא בפסקי מהרא"י [סי' קל] שעוסק בבהמה שילדה שני זכרים ואין ידוע מי נולד ראשון, וגם יש ספק באותה בהמה אולי כבר ילדה קודם הלידה הזו. ודן השואל לומר שאין כאן ס"ס כיון ששני הספיקות הם שם אחד, אם ולד זה בכור או שאינו בכור.

ביאורים והערות

36. התורה השלמים [ס"ק כ] וכן הכרתי ופלתי [בבית הספק] האריכו לחדש שאין חסרון עצמי מצד שם אחד, אלא שכאשר הוא שם אחד אין זה ס"ס המתהפך, עיין ש"ך [ס"ק יג ואילך] בענין ס"ס שאינו מתהפך. ונפק"מ שבמקום שא"צ ס"ס המתהפך, כגון שצריך להתחיל את הספיקות מצד אחד, אין גם חסרון של שם אונס חד הוא, והפמ"ג ציין לדבריהם. אמנם הש"ך לא סבר כן, וכתב הפמ"ג שיש להחמיר כהש"ך שאין זה ס"ס, והוסיף שלענין מקום הפסד מרובה צ"ע אם להחמיר.

37. וכתב בדי השולחן דנפק"מ בספק זה של הפמ"ג הוא במקרה של ספק דרבנן שיש בו ס"ס להחמיר, שדעת הנוב"י [תניינא סי' סה] להחמיר בזה [ודלא כהשעה"מ פ"י הלכות מקואות ה"ה שהיקל], דאם יהא ספק דרבנן שיש בו ס"ס לחומרא אך שני הספיקות הם משם אחד, אם מן התורה אין זה ס"ס ה"ז כשאר ספק דרבנן ולקולא, משא"כ אם מן התורה הוי ס"ס ורק רבנן החמירו יש להחמיר בזה.

38. תוספת עיון

עיין רמ"א [יו"ד סי' רצג ס"ג] שכתב [ומקורו בשו"ת הרא"ש] דסתם תבואה מותרת ואין בה חשש חדש, והטעם משום ס"ס, ספק אם היא משנה זו או משנה שעברה, ואת"ל שהיא משנה זו אולי השרישה קודם העומר וה"ז ס"ס והתבואה מותרת. והקשה הכרתי ופלתי [בבית הספק] דהא הכל שם אחד דמה לי אם היא משנה שעברה או שהשרישה קודם העומר.

וראה להלן [ס"ק יב] מה שנביא בשם פסקי מהרא"י [סי' קל] שלפעמים אף כששני הספיקות עניינם אחד וגם אין נפק"מ ביניהם, מ"מ אם הם חלוקים לגמרי במציאות ה"ז שפיר ס"ס, וכגון בהמה שילדה תאומים זכר ונקבה ואין יודעים מי נולד קודם, וגם יש ספק אולי כבר ילדה הבהמה קודם לכן, וכתב מהרא"י דכיון שיש כאן חילוק גבול במציאות בין אם הבהמה כבר ילדה ואינה מבכרת כלל, לבין אם היא מבכרת וספק מי נולד ראשון, לכן חשיב ס"ס. ואפשר שה"ה שיש חילוק בין תבואה של שנה שעברה, שאין לה שייכות לשנה זו כלל, לבין תבואה של שנה זו אלא שהשרישה קודם העומר.

ועיין חוות דעת [בית הספק סי"א] שהקשה מסי' נו [ס"ג] גבי ספק דרוסה, דאם יש ספק על ספק לא על וגם ספק אם דרס ה"ז ס"ס, והוי הכל שם אחד. וכתב החו"ד שאין בספק זה חסרון של שם אחד כיון שאם הארי לא נכנס אין כאן ריעותא של טריפות כלל, משא"כ אם נכנס ולא דרס, וכשיש ספק בעיקר הריעותא אין חסרון של ס"ס משם אחד. וזה כעין מה שהבאנו מדברי מהרא"י הנ"ל.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב מהרא"י דאין כאן חסרון של ס"ס משם אחד כיון שהספק הראשון מתיר יותר מהספק השני, שאם כבר ילדה נמצא ששני הגדלים שנולדו אינם בכור, ואם היא מבכרת אחד מהם בכור, וכל כה"ג אין זה שם אחד.³⁹

עוד הוסיף מהרא"י, והובאו דבריו בש"ך [כללים הארוכים ס"ק יב], שאף אם נולדו עכשיו זכר ונקיבה, שבוה אין הספק הראשון מתיר יותר מהספק השני, [דאין זה כמו בב' זכרים שממ"נ אחד מהן בכור] מ"מ יש להתיר, וכתב הפמ"ג [ס"ק יב] שהוא משום שיש חילוק גדול במציאות בין שני הספיקות, שאם כבר ילדה נמצא שלא ביכרה עתה כלל ואף אחד מהולדות לא פטר את רחמה עתה.⁴⁰

דוגמא נוספת לשני ספיקות משם אחד אשר הספק האחד מתיר יותר מהשני מביא הש"ך מתוס' [ע"ז דף לח: ד"ה אי], ומהרא"ש [ע"ז פ"ב ס' לח], ומהשו"ע [ס' קכב סעיף ו-ז] דסתם כלי עכו"ם אינן בני יומן, וכתבו הראשונים שההיתר הוא משום ס"ס, ספק לא בישלו בכלי היום כלל, ואת"ל בישלו היום, אולי בישלו מאכל שהוא פוגם את המאכל שנתבשל עכשיו בכלי של הגוי, והרי שני הספיקות מתירין משום שהבלוע בכלי פוגם את המאכל, אלא שהיות ויש נפק"מ בין הספיקות, שאם לא נתבשל היום כלל הרי הבלוע פוגם כל מאכל, ואם נתבשל היום אין זה פוגם כל מאכל, לכן חשיב שפיר ס"ס.

ס"ק יג

ס"ס המתהפך

הש"ך מביא את לשון האגור שכתב דאין היתר של ס"ס אלא כשאפשר להתחיל את הספק משני הצדדים, אך אם אפשר להתחיל רק מצד אחד אין זה ס"ס, ולהלן יובא הציור של האגור, וכן יובאו צדדים נוספים של ס"ס שאינו מתהפך.

ביאורים והערות

39. אמנם למעשה לא היתר זאת המהרא"י משום שהי' ממש ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובת, ואף ר"ת יודה בזה לאיסור כיון שהוא תערובת חד בחד ואין כאן רוב. ועיין ט"ז [סי' שטז ס"ק ה] שתמה דשני הספיקות נולדו ביחד, ולכן יש להתיר אף שהוא ספק אחד בגוף וכו', ועוד תמה הט"ז דהא יש כאן תרתי דסתרי, דהס"ס מתיר כל אחד מהגדלים אף שידוע שאחד מהם בכור. ועיין פמ"ג [ש"ד ס"ק יא] שהביא נידון זה של ס"ס בתרתי דסתרי, שמקורו בתוס' [ב"ק דף יא. ד"ה דקא] שכתבו שאין בזה היתר דס"ס. אמנם ציין הפמ"ג לספרו גינת ורדים ששם הסתפק אולי תוס' כתבו דבריהם רק כששני הספיקות סותרים אהדדי, ולא כאשר ספק אחד סותר. [ומה דמתירין באיסור שנתערב בתערובת ונפל משם לתערובת שנייה, דהרבה ראשונים מתירים אף שהיתר זה חל על כל החתיכות של התערובת השנייה, ולא אמרין שיש בזה חסרון של תרתי דסתרי, כתב דאפשר שכיון שמן התורה יש ביטול ברוב לא החמירו בזה בתרתי דסתרי, ועיי"ש עוד בפ"ת מש"כ בזה].

40. תוספת עיון

הגדר של ספק המתיר יותר מחבירו

בשו"ת נוב"י [אה"ע סי' מג] העוסק בדיני עגונות דן באדם שנפל לים ולא מצא אדם, ואח"כ נמצא אדם מת, ודנו לומר ס"ס שמא טבע בים ואת"ל עלה ליבשה אולי זה המת שנמצא. וכתב הנוב"י דהו"ב' ספיקות משם אחד, דסו"ס מספקינן אם הוא מת או חי, ואף שיש נפק"מ לדינא בין הספיקות, שאם המת הוא בעל של זו אז המעות שנמצאה עמו שייכות ליורשים, מ"מ אין זה נקרא שיש נפק"מ לדינא בין הספקות, דלענין היתר האשה אין נפק"מ, ונפק"מ חיצונית אינה נחשבת.

ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה אבל] הקשה מדברי הדגול מרבבה [סי' טו] בטלה שנולד ויש ספק אם עברו עליו ח' ימים מהלידה, שדן לומר דיש ס"ס, ספק כלו לו חדשיו ואת"ל לא כלו אולי עברו עליו ח' ימים, והוסיף הדגול מרבבה שאין זה נחשב ס"ס משם אחד כיון שיש נפק"מ בין הספיקות, שאם עברו עליו ח' ימים הרי הוא כשר גם לקרבן גבוה, ואמאי לא אמרין שאין זו נפק"מ המתירה ס"ס כיון שהיא ענין חיצוני שאין לו קשר להיתר הטלה לאכילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

המקור הראשון לסברא זו של ס"ם שאינו מתהפך הוא תוס' ישנים בכתובות [דף ט:]: וכן בשיטה מקובצת [שם דף ט. בשם גליון תוס'], עיי"ש שתוס' [ד"ה אי] הקשו דנעשה ס"ם, ספק אם אדם בקי בפתח פתוח, ואת"ל דבקי ספק באונס ספק ברצון.⁴¹ וכתבו התו"י דאין ספק זה מתהפך, דלא שייך לומר ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון ספק אינו בקי בפ"פ ולא נבעלה כלל, ולכן כתבו שאין זה ס"ם.⁴²

וע"ע בשו"ת הריב"ש [סי' קצב ד"ה ומה שאמרת] שכתב דכן כתבו תוס' בהרבה מקומות בתלמוד.

הסברא שאין אומרים ס"ם שאינו מתהפך

הש"ך [כללי ס"ם הארוכים סי' יד] הביא משו"ת רמ"ע מפאנו [סי' קכו] שכתב דהטעם להא דאין אומרים ס"ם שאינו מתהפך הוא משום דמאי חזית להתחיל בצד זה ולעשות ס"ם, זיל לאידך גיסא ואין כאן ס"ם, ולכן בכה"ג בדאורייתא אול"ג לחומרא. ועיין בהגהות הדגמ"ר על הש"ך שדן בדברי הרמ"ע שרק בדאורייתא החמיר, משום דספיקא דא"ל לחומרא.⁴³

דין ס"ם המתהפך אם הוא מן התורה

בפמ"ג [ש"ד ס"ק טו] משמע שנקט דמן התורה אין אומרים ס"ם שאינו מתהפך, וכמבואר בהערה, [וכן משמע בלשון הרמ"ע (סי' קכו) שהובא בש"ך (ס"ק טו)], ובספר בית יצחק [לרי"א חכר] כתב דאינו אלא מדרבנן.

כללים שנאמרו בש"ך בדין ס"ם שאינו מתהפך

א. עיין בכללים הארוכים [ס"ק יד-טו] שהביא את דברי הרשב"א בחידושי [חולין דף נג: שהובאו בב"י סי' נז] שאם נמצא כבש שבגבו נעוצה צפורן של ארי ויש ספק אם הארי נכנס אל מקום הכבשים או לא נכנס, דיש להחיר מס"ם, ספק לא נכנס הארי כלל, ואת"ל נכנס אולי לא דרם והצפורן ננעצה בו בשעה שנתחכך בכותל. והקשה הש"ך דאין ספק זה מתהפך, וכתב שבציור זה אין צריך ס"ם המתהפך שהרי אם הארי לא נכנס לעדר לא נהיתה ריעותא כלל, ואין מקום להתחיל ולהסתפק אם מהארי באה הציפורן או מהכותל קודם שידענו שהארי נכנס, ולכן במקום שיש טעם ברור להתחיל את הספיקות מצד אחד משויינן ס"ם אף כשאינו מתהפך.⁴⁴

ביאורים והערות

41. עיי"ש בתוס' שעוסקים לענין הפסד כתובתה, וכתבו שבוזה גם באשת כהן יש ספק אם באונס או ברצון, דבאונס אינה מפסדת כתובתה.
42. והמהרי"ט [יור"ד סי' ב] הביא מהתוס' שהקשו כן [ולא תירצו דלא הוי מתהפך] דתוס' סוברים שדין ס"ם נאמר אף באינו מתהפך, ולא היה לפניו התו"י הנ"ל.
43. ולכן כתב הדגמ"ר שלפי הרמב"ם הסובר דספיקא דאורייתא אינו לחומרא מהתורה רק מדרבנן אין להצריך ס"ם המתהפך, שהרי אף אם נימא דאין זה ס"ם אין כאן חשש איסור תורה, וא"כ אין לאסור בזה.
- גם הפמ"ג [ש"ד ס"ק טו] פירש בדברי הרמ"ע שרק בדאורייתא הצריך ס"ם המתהפך, ולכן דן לומר שלענין דבר שיש לו מתירין, שמדרבנן אין מקילין בספיקו [אלא כשהוא איסור דרבנן] ומקילין בס"ם במקום הפסד מרובה, אפשר להקל אף כשאינו מתהפך אם האיסור הוא מדרבנן, בספר בית יצחק [להרי"א חכר] כתב דיותר נראה שהרמ"ע החמיר גם בדרבנן.
- וע"ע בפמ"ג שהסתפק בספק דרבנן שמחמירין כשיש ס"ם להחמיר, האם יש להחמיר גם כשהס"ם אינו מתהפך, או דכיון שיש חולקין וסוברים שלא בעינן ס"ם המתהפך [מהרי"ט סי' ב, פר"ח ס"ק יג] לכן אין להקל על סמך כלל זה.
- ומשמע בפמ"ג דלהסוברים דאין ס"ם אלא במתהפך הרי זה מן התורה ולא מדרבנן, דאל"כ היה לו לומר שרק החמירו באינו מתהפך, שלא להקל בדאורייתא אך לא הקלו מחמת זה.
44. ולכאורה צ"ע מדברי התוס' [בכתובות דף ט:]: שהובאו לעיל [גבי ספק אם בקי בפתח פתוח ספק באונס] דהתם נמי אין מקום להתחיל ולהסתפק אם באונס או ברצון כל זמן שלא ידענו שהיתה בעולה כלל, ולכן יש להתחיל מן הספק אם בקי או אינו בקי, ורק את"ל דבקי האם באונס או ברצון.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. עוד כתב הש"ך [כללים הארוכים ס"ק טו] דבציור שנשבר הגף ואין ידוע אם נשבר מחיים או אחר שחיטה, וגם אם נשבר מחיים יש ספק אם ניקבה הריאה, עבדינן שפיר ס"ס אף שאינו מתהפך. [שם נתחיל בספק אם ניקבה הריאה אם לא ניקבה, לא נוכל לשוב ולומר דאת"ל שניקבה דילמא לאחר שחיטה, משום שלאחר שחיטה אין חילוק כלל בין ניקבה הריאה ללא ניקבה (ראה בתוספת עיון)].⁴⁵ והטעם משום שהגף והריאה הם שני גופים, ושכירת הגף עצמה אינה מריפה אלא אם ניקבה הריאה, ולכן אין מקום להתחיל ולהסתפק אם ניקבה הריאה, כיון שבראיא עצמה אין ריעותא כלל, ורק אחרי שנדון ונאמר שמא נשבר הגף מחיים, אז יש מקום להתחיל ולהסתפק על נקיבת הריאה.⁴⁶

ביאורים והערות

45. תוספת עיון

הש"ך כתב לענין ס"ס דנשבר הגף דאין לומר את"ל ניקבה הריאה, דא"כ לא נוכל לשוב ולהסתפק שמא אחר השחיטה, כיון שאחר השחיטה אין מקום לחלק בין ניקבה הריאה ללא ניקבה. וכעין זה כתב הש"ך לעיל [ריש ס"ק יד] בענין הספק דנשבר העצם, שאין ספק זה מתהפך משום שלא שייך לומר את"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה, בלאחר שחיטה. ולכאורה הביאור בדברי הש"ך הוא דכשאנו אומרים את"ל ניקבה הריאה כוונתנו לנקב שיש בו משמעות, אך נקב הנעשה אחר השחיטה אין לו שום משמעות דאין כאן אלא חיתוך בבשר בעלמא. וכעין זה כתב הש"ך בס"ק יג בסכין שחיטה שנמצאה בו פגימה אחר השחיטה, שכתבו תוס' [חולין דף ט. ד"ה סכין] דיש כאן ספיקי טובא, שמא נפגם אחר השחיטה, ואת"ל קודם השחיטה שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה, וכתבו תוס' דהוי כעין ס"ס. וכתב הש"ך דאין זה ס"ס המתהפך, דלא שייך להתחיל שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה, ואת"ל נשחטה שמא הפגימה היתה אחר השחיטה. וכתב הש"ך שבספר דברי ריבות דחק לדון דהוי מתהפך [והיינו דנימא שמא לא נשחטו הסימנים כנגד מקום זה בסכין שאח"כ נמצאה בו פגימה, ואת"ל נשחטו אולי בשעת השחיטה עדיין לא נפגם], אבל הש"ך כתב ע"ז דנראה שאין זה נקרא מתהפך. ונראה כוונתו דאת"ל שהפגימה קרתה אחר השחיטה אין שום משמעות להסתפק באיזה מקום בסכין נשחטו הסימנים, דהסכין שאין בה פגימה אין שום משמעות לספק זה. ויש שהקשו דא"כ בכל ס"ס נימא הכי כגון בספק דפתח פתוח, נימא דלא שייך לומר את"ל ברצון ספק לא נבעלה תחתיו, דאם לא נבעלה תחתיו מה לי אונס מה לי רצון. ולכאורה הש"ך סובר דאף שאין נפק"מ לדינא בין נבעלה באונס לנבעלה מרצון מ"מ ב' מעשים חלוקים הם, בעילה באונס ובעילה ברצון, משא"כ לאחר שחיטה אין שום משמעות אם ניקבה הריאה או לא, וה"ה בסכין.

46. משא"כ בציור של תשובת הרמ"ע [סי' צז] בעוף שנשבר העצם מן הארכובה ולמעלה והעצם יצא לחוץ, שאז עור ובשר חופין את רובו, כתב הרמ"ע שאין כאן ס"ס [שמא נשבר העצם מחיים, ואת"ל מחיים שמא היציאה לחוץ מהעור והבשר היה לאחר שחיטה] כיון שאין זה מתהפך. [כתב הש"ך (ריש ס"ק טו) דאכן אין זה ס"ס כיון ששני הספיקות הם בגוף העצם ולא בשני גופים, ובזה קפדינן שיהא מתהפך, ואינו דומה לנשבר הגף, שהגף והריאה הם שני גופים]. והפר"ח כתב לחלוק על הש"ך בנקודה זו, דמה לי גוף אחד מה לי שני גופים, אם בנשבר הגף אמרינן שאין להתחיל להסתפק בנקיבת הריאה כ"ז שלא נסתפקנו על השבורה, כן בנשבר העצם אין מקום להסתפק על יציאת העצם מן הבשר והעור קודם שידענו שנשבר העצם מחיים.

עיי' חוות דעת [בית הספק בארוכה על ס"ק טו] שכתב שיסוד דברי הש"ך הוא דבכל מקום שהספק השני תלוי בספק הראשון ולא שייך להסתפק בו קודם הראשון, לא בעינן ס"ס המתהפך. והוסיף החו"ד שבזה גם לא בעינן ס"ס משני שמות, דאף בשם אחד הוי שפיר ס"ס, וביאר בזה את דברי התה"ד [סי' קל] שכתב דבהמה שהיא ספק מבכרת שילדה זכר ונקיבה הוי שפיר ס"ס, ואינה ס"ס משם אחד, כי לא שייך להתחיל להסתפק מי נולד ראשון קודם שנדע שיש נפק"מ לדינא בזה שנולד ראשון, ולכן צריך להתחיל ולהסתפק שמא כבר ביכרה, ורק אח"כ שייך להסתפק דאת"ל לא ביכרה עד עתה, מי נולד ראשון.

קנין הלכה

מראי מקומות

פסק הלכה בדיון ס"ס המתהפך

המהרי"ט [יו"ד סי' ב'] והפר"ח [ס"ק יג'] כתבו לחלוק על הש"ך, וס"ל דגם ס"ס שאינו מתהפך הוא ס"ס. והפמ"ג [ש"ד ס"ק טו'] כתב דהלכה כהש"ך [ולא היקל אף בהפסד מרובה], ורק לענין ס"ס להחמיר בדרבנן דין לומר דאפשר דחיישינן לשיטת המהרי"ט והפר"ח דהוי ס"ס ויש להחמיר אף בדרבנן. גם החוות דעת בבית הספק [כללים הקצרים ס"ק יב-יג'] כתב להחמיר כהש"ך. ובספר בית יצחק [להרי"א חבר] כתב דבמקום צורך יש לסמוך על המהרי"ט והפר"ח דס"ס שאינו מתהפך הוא שפיר ס"ס.

ס"ק טז

עניינו של הסעיף הזה הוא בדבר שלגבי איסור תורה יש בו ס"ס, אך מדרבנן אין כאן ס"ס רק ספק אחד, וכתוב שמותר משום שלגבי חשש דאורייתא יש כאן ס"ס ולגבי האיסור דרבנן אמרינן ספיקא דרבנן לקולא. מקור הדין הוא בסמ"ק [סי' רה], ובאו"ה [כלל יג דין יא].

ונקט הש"ך דוגמא לזה בנידון ציר דגים טמאים, שדינו מבואר ברמ"א [סי' פג ס"ה], שאם יש בו שומן הרי הוא אסור מן התורה ואם אין בו שומן איסורו מדרבנן. ולכן אם יש ספק אם נמלחו דגים טמאים עם טהורים יש כאן ס"ס לגבי איסור תורה [שמא לא נמלחו עמהם ואת"ל נמלחו שמא אין כאן שומן], ולגבי איסור דרבנן אין ס"ס [דאף אם אין שומן אסור הצייר מדרבנן, ומ"מ שרי מדין ספיקא דרבנן לקולא].⁴⁷

ביאורים והערות

47. בספר בדי השולחן הביא מהשדי חמד [מערכת ט'] בשם ספר יד אהרן בשם כמה פוסקים, שאם יש ספק על חתיכה מסויימת אם היא איסור או היתר, ואת"ל שהיא איסור נחלקו רבוותא אם איסורה מהתורה או מדרבנן, הוי נמי ס"ס בדאורייתא [ספק אולי היא היתר, ואת"ל שהוא איסור אולי הוי רק איסור דרבנן ואינו אסור מהתורה כלל] וספק אחד בדרבנן. והנה לעיל [כללי ס"ס סעיף טו] הביא הש"ך את דברי המרדכי [חולין סי' תשלג] שכתב בשם רבינו שמשון שאם יש גבינות שיש ספק אם העמידן בעור קיבת נבילה הרי הן מותרות משום ס"ס, ספק לא העמידן בעור נבילה, ואת"ל העמידן אולי לא היה שיעור נותן טעם. וכתב ע"ז הפמ"ג [ש"ד ס"ק טו] שהש"ך הביא זאת רק לדוגמא בעלמא משום דלהלכה קי"ל דדבר המעמיד אינו בטל אף באלף. וכתב ע"ז הבדי השולחן [ביאורים סעיף טו ד"ה וכן גבינה] שלענין זה יש ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן, דהא דקי"ל שדבר המעמיד אינו בטל אין זה מן התורה רק מדרבנן, ונמצא שלגבי איסור תורה יש ס"ס, שמא לא הועמד בקיבת נבילה ושמא אינו נותן טעם [דאם העור נותן טעם בגבינה הוי איסור תורה], ולגבי דין מעמיד דאסור מדרבנן אף באלף אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, ואפשר שלא הועמד כלל בעור קיבת נבילה. [אמנם הפמ"ג הכריע דאנן קי"ל שגזרו על גבינת עכו"ם אפילו הועמדה בפרחים].

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש כסלו תשע"ז
יו"ד הלכות תערובות סימן קי
מסעיף ח עד כללי ספק ספיקא הקצר סעיף יז
מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סעיף ח

- א. תניא, רימוני בדין בכל שהן, כיצד נפל אחד מהן לתוך רבוא ומרבוא לרבוא אסורים, רבי שמעון אומר לרבוא אסור וגו'.
- (1) מהי גירסת הרשב"א והטור בדברי רבי שמעון?
- (2) מהי גירסת רש"י ותוס' שהסכים עמם הרמב"ם בדברי רבי שמעון?
- ב. כשיש שלש תערובות, האם הותרו גם האמצעים או רק מהשלישי ואילך?
- ג. (1) איך פסק השו"ע כאן גבי איסור בדין תערובת השני?
- (2) ומה הקשה עליו הט"ז ממה שכתב בסעיף ד'?
- ד. (1) איך פסק הש"ך בדין תערובת השני להלכה, ואיך למעשה?
- (2) ולשיטתו איזה נפק"מ יש בין התערובת הראשון לשני?
- ה. (1) לשיטת הרמב"ם דבעינן לרבי שמעון שלש תערובות, האם היינו דוקא לאכילה או גם להנאה?
- (2) ומניין הוכיח הש"ך כדבריו?
- ו. (1) האם מותר להנות מכולן בבת אחת בספק איסור בתערובת השני ובודאי איסור בתערובת השלישי - לדעת הב"י ולדעת הרמ"א?
- (2) מה הקשה עליהם הט"ז?
- (3) ואיך יישב דברי הרמ"א?
- (4) ואיך פסק הש"ך בזה?
- ז. איסור דאורייתא שנתערב ונפל מאותה תערובת למקום אחר, סכם מה דין תערובת השני;
- (1) כשהאיסור ודאי דאורייתא?
- (2) כשהאיסור ספק דאורייתא?
- (3) כשהאיסור ודאי דרבנן?
- ח. דברים חשובים שאינם בטלים אפילו באלף, האם מהני בהו ספק ספיקא להתיר?
- ט. (1) מהי דעת הר"ן והאיסור והיתר האם יש להתיר דבר שיש לו מתירין מכח ספק ספיקא?
- (2) איך הבין התורת חטאת בדבריהם, האם מיירי בספק ספיקא דאורייתא או דרבנן?
- (3) איך הבין הט"ז בדבריהם?
- י. (1) מה פסק הרמ"א להלכה בדבר שיש לו מתירין - בדאורייתא או דרבנן - ומה הטעם?
- יא. (1) האם יש להקל שלא במקום הפסד מרובה?
- (2) והאם אמרינן בדבר שיש לו מתירין ספק דרבנן לקולא?
- יב. לדעת האומרים שדבר שיש לו מתירין אין להתיר מכח ספק ספיקא, מה הדין בתערובת השלישית?
- יג. מהן הביאורים שכתב הש"ך לחלק בין פסק הרמ"א הכא למה שפסק בהלכות יו"ט דספק מוכן ביום טוב שני מותר משום ספק ספיקא, אע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין?
- יד. מהי דעת המחבר והרמ"א בדבר שיש לו מתירין ונפל אחד מהם לים?

סעיף ט

- טו. (1) כשהספק הראשון הוא בגופו, כגון ספק טריפה שנתערב באחרות, האם יש להתירו מכח ספק ספיקא?
- (2) איזה טעם כתב המחבר לדבר זה, ומה הקשה עליו הש"ך שהמחבר לשיטתו לא הוצרך כלל לטעם זה?
- (3) איזה טעם כתב הרמ"א לדבר זה?
- טז. מה הנפק"מ לדינא בין הטעמים של המחבר והרמ"א?
- יז. במקום שאינו ספק ספיקא כראוי, האם מהני מה שלא נודע האיסור בינתיים, ורק אח"כ נודעו ב' הספיקות ביחד?

- יח. ביצה שנמצאת בקליפתה בתרנגולת שאירע לה טריפות מקרוב, האם הוי ספיקא דאורייתא ומה הטעם, ומה הדין אם נתערבה באחרות?
- יט. (1) ומה הדין אם יש רק ספק טריפות בתרנגולת, האם הביצה מותרת אפילו בלי תערובת - כשהתרנגולת נתערבה חד בחד או לא נתערבה, ואיזה ספק ספיקא יש כאן? (2) ואיך יהיה הדין כשידוע שהיתה בלא קליפתה בשעה שנולד בה ספק טריפות? (3) ומאי שנא מספק ביצת טריפה שנתערבה שכולן אסורות ולא שרי מטעם ספק ספיקא?
- כ. (1) מה הדין בנמצא ביצה אחת ואינו ידוע אם היא מודאי טריפה או מכשרה, ומה הטעם? כא. (1) מה הדין כשיש לנו חתיכה אחת ספק מכשרה או מספק טריפה? (2) ומה הדין כשיש לנו שתי חתיכות אחת מכשרה ואחת מספק טריפה?
- כב. (1) שני שעירים שנולדו מעז אחת שהיתה חולבת, האם הוי שם אחד שמא כבר בכרה וזה לא יצא ראשון, או דהוי ספק ספיקא, ומהי? (2) ומה הדין אם ילדה העז זכר ונקבה ומספקא לן איזו נפק תחילה, האם הוי שם אחד או ספק ספיקא?
- כג. (1) מה יסוד הנפק"מ בין שתי דברים אלו, דאפשר דאף אם בציור השני יהיה שם אחד, מ"מ בציור הראשון הוי ספק ספיקא? (2) באר לפי זה מה הטעם בהא דקיי"ל סתם כלים אינם בני יומן, משום ספק ספיקא, הא הוי שם אחד?
- כד. (1) ספק ספיקא שאינו מתהפך, האם מיקרי ספק ספיקא? (2) באר מאי שנא נשבר העצם מן הארכובה ולמעלה ואין עור ובשר חופים את רובו, דמספקא לן אם לאחר שחיטה או קודם שחיטה ושמא לא יצא לחוץ קודם שנשחט, מנמצא צפורן של ארי יושבת לו בגבו וספק אם נכנס הארי או לא?
- כה. (1) איסור דרבנן שאסרוהו מחשש איסור דאורייתא ולא מחומרא בעלמא, האם נותר מטעם ספק ספיקא, ומה הטעם? (2) ולפי זה באר מה הדין בגבינות של עכו"ם שנתערבו האם בטל בתערובת? (3) ומה הדין בגבינות של ישראל שהניחן בבית עכו"ם ונתחלף?
- כו. ספק דרבנן שיש לו חזקת איסור, האם אזלינן לחומרא או לקולא?
- כז. (1) אם נתערב איסור דרבנן חד בחד ואח"כ נאבד אחד מהן ולא נודע איזה הוא, האם אמרינן בזה ספק דרבנן לקולא? (2) ומה הדין אם נתערב חד בתרי - במינו או שלא במינו - והוא דבר חשוב?
- כח. אם היו שני ספיקות אם היה כאן איסור כלל, ונודעו שני הספיקות ביחד, האם מתירין ספק ספיקא באיסור דאורייתא וגופו של איסור?
- כט. דבר שהיה לו חזקת איסור, האם מתירין מכח ספק ספיקא?
- ל. היכא דיש ספק ספיקא ויש יכולת לברר ע"י בדיקה, האם צריכים לברר?

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש כסלו תשע"ז

יו"ד הלכות תערובות סימן קי

מסעיף ח עד כללי ספק ספיקא הקצר סעיף יז

א. קטף פירות ממטע, ונודע אח"כ שחלק מהעצים שם הם של ערלה.

1. מה דין כל הפירות.

2. האם יש הבדל אם רק עץ אחד מהעצים הוא של ערלה, או שיש כמה עצים של ערלה.

3. האם יש הבדל בין אם הוא קוטף לבד מהעץ, או רואה שהפועל קוטף ולוקח מהפועל.

4. מה הדין בזה אם מצא פירות על הקרקע בין העצים, או שמצא פירות על הקרקע מחוץ למטע.

[ש"ך סקי"ד, שפ"ד שם, פליתי סקי"ב, חזו"א ל"ז סקי"ד, בינת אדם קבוע ט, יד יהודה קצר סקל"ב]

א. כשבמקומו אינו ניכר האיסור וההיתר הרי זה ככל תערובת חנויות, ולכן לדעת השפ"ד והסוברים שתערובת חנויות מדאורייתא אינו נחשב לקבוע, ולכל היותר רק מדרבנן הוא קבוע, בקבוע דרבנן לכו"ע כל מה שלקחו לפני שנודע האיסור מותר, אבל לדעת הב"ח והש"ך שסוברים שתערובת חנויות הוא דאורייתא, בדאורייתא גם מה שלקח לפני שנודע נאסר.

אלא שיש מקום לחלק אולי בין אם עץ אחד הוא ערלה או שיש כמה עצים של ערלה, דמאחר וכל מקום שיש ביטול לא שייך בכלל קבוע, אפשר שאם רק עץ אחד הוא ערלה, אפי' תערובת חנויות לא יחשב, דאפשר שגם העץ עצמו מתבטל בין שאר העצים, וממילא לא מתחיל כלל ליחשב לקבוע, ורק בכמה עצים שאין בכל העצים מאתיים כנגדם מאחר ואינם בטלים נהפכים לקבוע. [עיי' עוד בזה בארוכה לקמן שאלה ט"ז]

מאידך יש לדון שאפי' שמי שלקח מהעצים לא יודע שאחד מהם הוא ערלה, אבל בעל המטע יודע איזה עץ הוא ערלה, ומאחר וידוע לאחד, אם אפשר לברר אצלו מבטל ממנו שם תערובת, ומאחר ואין עליו שם תערובת ולא שייך עליו ביטול, לחלק מהפוסקים זה עצמו סיבה שנהפך לקבוע.

וביותר שאפי' לסוברים שתערובת חנויות זה רק קבוע דרבנן, זה רק מפני שאינו ניכר, אבל אם כל אחד ניכר נהפך לקבוע דאורייתא, וכאן מאחר ולבעלים זה ניכר תלוי במחלוקת הפוסקים האם נחשב גם לקבוע דלדעת הפמ"ג נחשב לקבוע דאורייתא, [כמבואר בשפ"ד ובפליתין], ולדעת החו"ד [חידושים סק"ר] כל שאין ניכר וידוע לרוב בנ"א אינו נחשב לניכר וידוע.

אלא שאם המטעים הם של נכרים, אפי' שלהם ידוע איזה זה של ערלה, מאחר ואין להם כל נאמנות כלפינו, אינו נחשב שעתיד להתודע לנו ולכן נחשב שהכל מעורב ואינו ניכר. כמבואר ביד יהודה [קצר סקל"ט] אבל בבית מאיר מבואר שאפשר שאפילו אם ידוע רק לעכו"ם נחשב כבר לניכר לענין שיחשב לקבוע.

ואם הפועל במקום קוטף, והוא רואה שהפועל קוטף, לדעת רוב הפוסקים, כל שפירש לפנינו נחשב לקבוע דאורייתא, אבל לדעת הב"ח כל שהוא לא לקח בעצמו ממקום הקבוע רק מדרבנן נחשב כלקח ממקום הקבוע.

ואם מוצא על הרצפה במקום המטעים עצמם פירות שנפלו, בבינת אדם כתב שכל שאינו על דרך פרישה כגון בחנות עצמה מדוכן לדוכן לא נחשב לפירש, אבל על הרצפה אפילו בתוך החנות שמוכרת כשירה וטריפה, נחשב כבר לפירש. ועיי' מה שחילק ביד יהודה [קצר סקל"ב]

אבל בבית יצחק [קבוע ט] כתב שכל שזה בקרבת מקום כזה שהמוכר מחזירו לדוכן נחשב שנמצא עדיין במקום קביעותו, ולדבריו יש לדון כאן האם מאחר וזה כבר נתלש מהעץ א"א להגדירו שעומד לחזור ממש למקום קביעותו, או שמאחר ויחזירו לתוך כל הפירות שיקטוף נחשב ג"כ שלא פירש ממקום קביעותו.

אבל אם מחוץ למטע מתגלגלים פירות, אפי' שפשוט וברור שזה מגיע ממטע זה, הרי זה כפירש שלא בפנינו, ולדעת השו"ע מותר, אבל לדעת הט"ז והש"ך אסור וחמיר מניכר האיסור, וברע"א ובמשב"ז פסקו כהמנח"י שבהפס"מ מותר.

אלא שאפשר שאפי' אם לגדרי קבוע כל שאין הבעלים, או שאין היודע נאמן לומר מהו של ערלה, נחשב כתערובת שאינו ניכר, ואינו נחשב לקבוע דאורייתא, זה מפני שמאחר ואינו נאמן ביחס אלינו נחשב שהספק מתחיל כבר במקום הקביעות עצמו, ומהות וגדר קבוע נאמר רק כאשר במקומו עצמו הדבר ברור ומוכרע ולא שגם במקומו כבר יש לנו ספק, אבל ביחס לחשש שיש באינו ניכר טפי מניכר שמאחר ואינו ניכר יבואו להקל ולקח מהאיסור, גם אם

מי שאומר מהו הערלה אינו נאמן להחשיבו לניכר, וכ"ש להחזיר והשער"י שכדי שיחשב לניכר בגדרי קבוע צריך שיהיה ניכר וידוע לרוב העולם, מ"מ ליכא למגזר שמא יקח ממנו, ולכן בפירוש שלא בפנינו בכה"ג יהיה מותר וצ"ע.

ב. מי שעומד ברחוב ומוכר ענבים וכדו', וידוע שמצוי בכרמים או בשדות מיעוט של פירות מסוג זה שהם ערלה.

1. האם מותר לקנות ממנו.
 2. האם יש הבדל אם המוכר הוא נכרי או חילוני או שומר תומ"צ.
 3. האם יש הבדל אם זה שמוכר הוא בעל השדה, או שרק קנה את הפירות מהשדה.
 4. אם המוכר הוא נכרי, וידוע שקנה מכמה שדות ומטעים ועדיין לא שילם, האם הדין משתנה.
 5. האם יש הבדל בדין אם ידוע בודאות שחלק העצים בשדות הם של ערלה, או שרק מסתפק בזה, או חושש לזה.
 6. אם המוכר שעומד עם הדוכן, עומד קרוב לשדה שודאי שאין בה חשש ערלה, האם אפשר לקנות ממנו.
 7. האם מותר לקנות פירות בחנויות שלא מקבלות את הפירות מהשדות, אלא מהמחסנים שבשוק הסיטונאי.
- [ס"ג, שפ"ד סק"ח, שער"י ש"ד פ"ג, חזו"א ל"ז סק"ג, בינת אדם קבוע מ"א, קצוה"ח סימן רצ"ב סק"ב, גליון מהרש"א ה', חו"ד חידושים סק"ב]

ב.. אם גוי עומד ברחוב ומוכר פירות, מאחר והגוי שלפנינו הוא לקח ממקום הקביעות, והגוי עצמו גם אין לו נאמנות, וגם אין לו כל נפק"מ בזה, לכן נחשב שהספק נולד רק כאן לפנינו שלא במקום הקביעות ומותר. [כמבואר בס"ג]

אבל אם המוכר הוא חילוני שקנה מהמטעים, לדעת השפ"ד [סק"ח] מבואר בשער"י [ש"ד פ"ג] שהכל תלוי שאם איכא לברורי מהיכן לקח נחשב שמקום הספק הוא במקום הקביעות, ואם ליכא לברורי נחשב שהספק נוצר לפנינו, ומאחר והוא אינו נאמן וממילא ליכא לברורי מהיכן לקח, נחשב שהספק מתחיל כאן רק לפנינו.

ובשער"י מבואר שחזק מזה שצריך שיהיה לו נאמנות צריך שיהיה לו גם נפק"מ בפועל מהיכן לקח, ורק אז נחשב שהספק התחיל אצלו במקום לקיחתו כלומר במקום הקביעות, אבל אם אין לו נפק"מ, נחשב שכלפיו לא היה כל ספק בענין הקביעות כלל, וממילא נחשב שכל הספק מתחיל רק כאן לפנינו שלא במקום הקביעות, ואמרינן כל דפריש. אבל בחזו"א מבואר שאם המומר יודע מהיכן לקח, ואין לו כל ספק, מאחר והוא יודע אפילו שאין לו נפק"מ בזה, אבל ספק אין לו, נחשב שכל הספק מתחיל כאן לפנינו, ואזלינן בתר רובא.

אבל אם יהודי חרדי [ואפשר שגם חילוני] הביא את הפירות מהמטעים ואינו יודע מה דין ומצב פירות אלו, שנחשב שנולד הספק במקום הקבוע ואסור. ואם בעל הפירות והמטעים עצמם מוכר את הפירות בחנות, או בדוכן, מאחר ואצלו אין כל ספק, וכשהביא לכאן הביא מקביעות ויודע מהיכן לקח, א"כ כל הספק מתחיל רק לפנינו בשעת הלקיחה, וכל שמתחיל הספק רק לפנינו בשעת הלקיחה כבר אינו ספק שבמקום הקביעות, ואפשר לסמוך על הרוב. כל זה רק אם ידוע לנו בודאי שבחלק מהמטעים באזור זה, או לפחות באזורים שאפשר בסבירות שיגיע לכאן הפירות, יש אחוזי מטעים של ערלה, אבל אם זה רק ספק אם יש באזורים אלו מטעים של ערלה, לדעת הט"ז והבינת אדם לא נאמר דין קבוע בספק, אבל בשפ"ד [סק"ד] לא חילק בין ספק איסור לודאי איסור.

כל זה בדוכן בודד וכדו', אבל בחנות פירות שאינו קונה ישירות מהמטעים אלא קונה בשוק הסיטונאי שאליו מובאים כל הפירות, וברור שחלק מאלו שמביאים מהשדות שלהם הם הבעלים עצמם וחלקם זה שליח שלהם, וחלקם יודעים מה מהות המטעים שלהם וחלקם לא יודעים מה מהות המטעים שלהם, אפי' שעכשיו הכל נקבע ביחד במחסן, מאחר והפירות אינם פירות חשובים הרי הם חוזרים ומתבטלים, דכל שגם אינם ניכרים במקומם מהו האיסור ומהו ההיתר, וגם אינם מהדברים החשובים, א"א להחשיבו לקבוע והכל בטל, ומותר.

. מצא פרי בין עצים, עץ אחד של היתר ואחד של ערלה¹.

1. מה דין הפרי.
2. האם יש חילוק אם העץ הוא ודאי ערלה או ספק ערלה.
3. כשהעץ הוא ספק ערלה, האם יש הבדל בין ידוע איזה עץ הוא המסופק, ורק לא יודעים מאיזה עץ נפל הפרי, לבין לא ידוע איזה עץ הוא המסופק.

¹ בכל הצדדים שבספיקות שבתשובות כאן יש לדון עליהם עוד מהרבה צדדים באופן אחר, ונכתבו רק נקודות ודוגמאות לעיון ושימת לב, ותן לחכם ויחכם עוד

4. כשלא ידוע איזה עץ הוא הספק ערלה, האם יש הבדל בין פרי שנמצא על הארץ, לבין פרי שנמצא עדיין על העץ.
5. האם יש הבדל בין נמצא רק פרי אחד על הארץ, לבין נמצאו שנים וברור שכל פרי נפל מעץ אחר.
6. כשלא ידוע איזה עץ הוא הספק ערלה, האם יש הבדל בין אם יודע מאיזה עץ נפל הפרי או לא יודע מאיזה עץ נפל.

[ס"ח מחבר רמ"א, ש"ך דיני ס"ס ב', דיני ס"ס ד' שפ"ד שם, דיני ס"ס ו-ז, י'. רע"א על ש"ך דין ד'].
א. לדעת הש"ך [דיני ס"ס ב'] כשכל עץ ניכר בפני עצמו איזה ערלה ואיזה אינו ערלה, אפי' שהעץ של ערלה הוא רק ספק ערלה, מ"מ מאחר והוא ניכר לפנינו ביחד עם ספיקו, הוכרע עליו מדין ספק דאורייתא שהוא של ערלה, ולכן כשמצא פרי שנפל מאחד העצים ואינו יודע מאיזה עץ נפל, יש כאן רק ספק אחד לפנינו מאיזה עץ נפל הפרי, ואסור. ואפילו שכשדנים על הפרי שלפנינו, יש כאן ב' ספיקות באותו גוף, ספק אחד האם הוא מהעץ שודאי היתר, וגם בצד האוסר דהיינו שהפרי נפל מהעץ של איסור, אפשר שהעץ אינו ערלה ואין כאן איסור, מ"מ מאחר וכשדנים להתירו מחמת הצד שהוא מהעץ של איסור דנים ומכריעים גם על הספק של העץ עצמו, שהוא בעצם ספק דאורייתא, גם כשדנים על הפרי א"א להחשיב את הצד שהעץ המסופק אינו ערלה לעוד ספק, דמחמת הספק שעל העץ שהוא ספק דאורייתא מכריעים ודנים אותו כודאי.

אבל אם לא ידוע איזה עץ הוא הספק ערלה, אפי' שכל תערובת של חד בחד אינו נחשב לספק כלל, אלא הרי זה כגופו של איסור, ולכן ביחס לכל עץ עצמו אפי' שהוא רק ספק ערלה, א"א להתירו מחמת שנחשבו לס"ס שמא לא זה הוא העץ שבספק ערלה, וגם אם זה העץ שמא אינו הערלה, דהחד בחד אינו מוסיף ספק אלא הרי זה כאילו איסור גמור לפני, [וכמבואר בס"ט מחבר ורמ"א], מ"מ זה רק ביחס לאיסור עצמו, דמאחר ואיקבע במקומו איסור והיתר, נחשב לגופו של איסור.

אבל ביחס לתולדה שמעולם לא איקבע עליו איסור, כלומר פרי שפירש מבין העצים, אם לא נחשיבנו כחתיכה מהעץ {שלדעת הרע"א סק"ז דינו של החתיכה כדן העץ, ולפי איך שביאר בחכמ"א בדעת הש"ך תלוי אם פירש לפנינו או לא לפנינו} אלא נחשיבו כביצה שהיא תולדה, מאחר ולפנינו ב' ספיקות, כלומר ב' סיבות שאין כאן איסור, וביחס לפרי שנמצא לפנינו שתי הספיקות באים כאחת, ספק אחד שמא הפרי מהעץ של היתר, וגם אם הוא מהעץ שספק ערלה, שמא העץ אינו ערלה, כשכל הנידון הוא רק על הפרי עצמו, ויש צד שהוא מגיע מעץ של היתר ובספק שלפנינו אינו ודאי שיש צד איסור, מאחר ומדאורייתא גם ספק אחד בגופו ואחד בתערובת נחשב לס"ס ומותר, וכל מה שב' העצים עצמם אסורים ואינו נחשב לס"ס זה רק מדרבנן, נמצא שבב' ספיקות שלפנינו אין ספק שדן על ספק דאורייתא, ובכל צד ספק שדנים לא מכריעים בספק דאורייתא, כי רק בעצים שנתערבו נתחזק איסור, לכן הפרי מותר. [כמבואר בש"ך דיני ס"ס ד' ובשפ"ד שם].

אבל לדעת הפר"ח והרע"א [על הש"ך דין ד'] שני הדינים להיפך, דבאופן שלא ידוע איזה עץ הוא ערלה, והעצים מעורבים חד בחד, מאחר וכל תערובת של חד בחד נחשבים שניהם כגופו של איסור, לא נחשב שיש כאן ספק כלל לפנינו, אלא שניהם נחשבים כודאי גופו של איסור, והפרי שמגיע מהם נחשב שמגיע מודאי איסור לא מספק, וא"א לצרף עליו ספיקות.

ולכן לא רק כשנתערב ודאי איסור חד בחד, אלא גם במקום שהתערובת הוא רק של ספיקות, כגון שעץ אחד הוא רק של ספק ערלה, ונתערב חד בחד, נחשבים שניהם מחמת הספק ערלה כגופו של איסור, ולכן לא רק העץ בעצמו, אלא גם פרי שמסופק מאיזה עץ נפל, נחשב שמגיע מודאי איסור.

מאידך אם ידוע וניכר כל עץ בפני עצמו מהו הספק ערלה, ונפל פרי אחד ואינו יודע מאיזה עץ נפל, אפילו שכשדנים על העץ בעצמו מחמת ספיקו הוא כאיסור גמור, מ"מ ביחס לפרי עצמו נחשב שנולדו בו ב' ספיקות כאחת הא' מאיזה עץ נפל, והב' אם הוא מהספק איסור שמא אינו אסור,

ואפילו שמקור נידון זה נוגע גם לדאורייתא, מ"מ בגוף הזה שהוא מצורף ביחד עם עוד ספק, נחשב לס"ס ומותר. אמנם כל מה שלדעת הש"ך אפילו שחד בחד נחשב לגופו של איסור, מ"מ מאחר ומדאורייתא גם ספק בגופו שנתערב חד בחד נחשב לס"ס, לכן ביחס לתולדה נחשב לס"ס ומותר, כי לא נחשב שיש כאן ספק דאורייתא שאנו דנים עליו להתירו, זה רק באופן שכאשר דנים על התולדה אפשר להפרידו שיחשב שלא דנים כלל על המקום שיש בו ספק דאורייתא, אבל אם כשנדון על התולדה יצא שאנו דנים גם על הדאורייתא, גם על התולדה א"א לדון ס"ס.

ולכן כל מה שמתירין [לעיל] את הפרי זה רק כשלא ידוע לנו מאיזה עץ הוא נפל, אבל אם ברור לנו מאיזה עץ הפרי נפל, אלא שהעצים נתערבו ולא ידוע אם זה העץ שהוא ספק ערלה, או העץ השני, אפי' שביחס לפרי שלפנינו לא נחשב שיש בו צד של ודאי איסור דאורייתא, כי אפשר שזה מגיע מהעץ שהוא היתר, ואפשר שהעץ שהוא ספק ערלה ג"כ היתר, וכל שאין כאן צד של ודאי איסור לפני אפשר לדנו בס"ס, מ"מ מאחר וכשאנו דנים עליו ברור לנו מאיזה עץ הוא, נחשב שאנו דנים גם על העץ עצמו, ועל העץ עצמו א"א להחשיב לס"ס מה שאחד הוא ספק ערלה ונתערב באחד שהוא ודאי היתר, כי ספק אחד בגופו ואחד בתערובת אינו נחשב לס"ס, נחשב שאנו דנים על

הספק דאורייתא, וא"כ {מדרבנן נחשב} שיש כאן רק נידון אחד בדאורייתא של ספק ערלה ואסור. [כמבואר בדיני ס"ס י'].

וכן אפילו באופן שאין אנו יודעים על הפרי מאיזה עץ נפל, אבל שני פירות לפנינו, וברור שכל אחד הגיע מעץ אחר, וגם העצים עצמם ידוע לנו שאחד מהם הוא ספק ערלה, ולא ידוע לנו איזה עץ, אפילו שביחס לכל פרי בפני עצמו נחשב שנולדו בו ב' ספיקות ביחד האם הוא מהעץ הכשר ואם מהספק ערלה שמא אינו ערלה, מ"מ כל ס"ס שא"א לומר צד שאין כאן איסור כלל, א"א להחשיבו לס"ס, ומאחר וכשדנים על שני הפירות א"א לומר שודאי שאין כאן איסור לפנינו, דהרי אחד מהם הוא מספק ערלה שדינו לחומרא, ונחשב שיש כאן ודאי איסור, א"א להחשיבו לס"ס ואסור [כמבואר בדיני ס"ס ו-ז].

ב. שאל סיר משכן, ואחרי שבישל בו נודע לו שחלק ממאכלי השכן אינם כשרים, או ספק כשרים.

1. מה דין המאכל שבישל בסיר.
 2. האם יש חילוק אם יש לפנינו מאכלים של בעל הסיר שספק אם הם כשרים, או שאין לנו כל ענין עכשיו עם מאכליו.
 3. וכן דג ספק טמא שנתערב בכמה דגים טהורים, ולקחו אחד מהם ובישלו אותו במאכלים אחרים, והוציאו את הדג ונשאר רק טעמו, מה דין המאכל.
 4. האם שונה הדין כאשר דג המסופק התערב עם דג אחד טהור ובישלו אחד מהם בתוך מאכל.
 5. וכן מי שבישל מרק ירקות והכניס לתוכו דג, ונודע שיש ספק על כשרותו והוציא אותו, ואחרי שכבר הוציאו קצת מהמרק מסתפק האם היה במרק ס' כנגדו, מה דין המרק.
 6. וכן מי שמלח כמה דגים יחד, ונודע לו שאחד מהדגים יש ספק על כשרותו, ולא היה ס' כנגדו, מה דין כל הדגים.
- [דיני ס"ס ד', י', שפ"ד דין ד' וי'].

ב. אפי' שאין לפנינו מהמאכל שהסתפק בכשרותו, אלא לפנינו רק סירים וכלים שהשתמש בהם, ובזה כל הספיקות הם רק האם יש כאן בליעות של איסור, והאם הבליעות שיש בו הם מבישולים שנעשו תוך מעל"ע ממתי שהוא בישל את מאכליו, או לא, מ"מ מאחר ושני הספיקות כל ספק אפשר לדון כשלעצמו, דהיינו שאפשר לדון על המאכלים של בעל הכלים כשלעצמו אם הם כשרים או לא, ועל הצד שאינם כשרים, האם הוא בישל תוך מעל"ע מאותם המאכלים באותם סירים, נחשב לב' ספיקות בגוף אחד האם היה בסיר בליעות של איסור בדרגה ומצב של נתינת טעם במאכלים, או לא.

ומאחר והספק הראשון הוא על המאכלים של בעל הסירים, והספק השני דן רק על הבליעות שבסיר, אפילו שבפועל אין כאן עכשיו לפנינו כל דבר מאכל של בעל הסירים שצריך לדון עליו להתירו, מ"מ הוא שם ספק הדין מצד עצמו להתיר דברים אחרים, ואינו נחשב משם אחד, ונחשב לס"ס.

אלא שמאחר וכל שורש וסיבת הספק לדון שמא יש כאן איסור בלוע בכלי זה הוא רק בגלל שמסתפקים על המאכלים שבביתו אם הם כשרים, וכן האם העופות שבישלו הם כשרים, וזה תחילת הספק ושורשו, מבואר בש"ך [דיני ס"ס ד'] שתחילה צריך לדון על שורש הספק.

ומאחר ועיקר שורש הספק הוא על מה שבישלו לפני כן בסיר, ולפנינו ספק איסור שצריך לאסרו מספק, אפי' שנודע מכל הספק על העופות אלו רק אחרי שבישלו מאכלים אחרים בסיר, מבואר בט"ז [סקי"ג] וש"ך [סקס"ג] שדנים על שורש הספק ומכריעים אותו לאסור, ולכן גם ביחס למאכלים שנתבשלו אח"כ בסיר לא חשיב לס"ס.

ואפילו שכל הנידון הוא רק להשתמש במאכלים שנתבשלו בסיר, וכל האיסור בו הוא רק מחמת בליעות שבו, ומבואר בש"ך [דין י' וכן ביארו השפ"ד שם] שאפילו שספק איסור שהוא מהדברים החשובים שאינם מתבטלים שנתערב ברוב, ופירשה חתיכה אחת ממנה, וכגון אתרוג מהודר שנחשב לדבר חשוב שהוא ספק ערלה או ספק מורכב שנתערב בכמה אתרוגים ודאי כשרים ופירש אתרוג אחד מהתערובת, נשאר בספק איסור, וכן דג ספק טמא, או בשר ספק טריפה, שהיו בצורה וגודל שנחשב ראויין להתכבד, שנתערבו ברוב ופירש אחד מהם, נשאר באיסורו, ואינו נחשב לס"ס שמא הדג טהור, או שמא הבשר כשר, והאתרוג כשר, ושמא מה שפירש הוא לא אותו דג ואתרוג המסופקים, והטעם שאינו נחשב לס"ס הוא דמאחר וכשנתערב היה ספק איסור, נחשב שנתערב ודאי איסור, ומאחר ומדרבנן לא בטיל נחשב שיש כאן איסור בתערובת, לכן כשפירש ויש ספק אם הוא האסור, א"א להחשיבו לס"ס.

ולא דמי לביצה שנולדה מתערובת של תרנגולת ספק טריפה שביחס לביצה נחשב לס"ס, דביחס לביצה שהוא בתולדה לא איתחזק שיש כאן איסור, וביחס אליו נולדו שתי הספיקות כאחת, ומדאורייתא גם התרנגולות מותרות דאחר

בגופו ואחד בתערובת מה"ת נחשב ס"ס, משא"כ כאן שאינו בתולדה אלא הוא חלק מהתערובת עצמו, ואתרוג אחד או דג אחד, או חתיכת בשר אחת, בתוך אותה תערובת עצמה ודאי ספק איסור, נחשב שכבר איתחזק שם איסור, לכן מה שפורש מהתערובת אינו נחשב לס"ס.

ומ"מ גם בספק איסור עצמו שנתערב, כל האיסור רק ביחס לחתיכה בעין שפירשה מהתערובת, כלומר חתיכת דג עצמו או חתיכת בשר עצמו שהוציאו מתוך התערובת ודינם עליה להכשירה.

אבל אם לקחו דג אחד מאותו תערובת, או חתיכת בשר מהתערובת שיש בה ספק טריפה, ובישלו אותה בפחות מס' באינו מינו, והוציאו את הדג עצמו ונשאר רק הטעם שלו שנבלע במאכל שבקדירה, מבואר בש"ך [דיני ס"ס י' לפי ביאורו של השפ"ד] שהמאכל מותר, דביחס לבליעות ולנתינת טעם לא החמירו להחשיב הפליטה כגופו של איסור עצמו, ואפשר להחשיבו לב' ספיקות,

מ"מ מבואר בשפ"ד שם שרק באופנים שהספק איסור מדאורייתא כבר נתבטל, ורק מדרבנן מחמת חשיבותו לא בטיל, כגון חתיכת בשר ספק טריפה שנתערבה ברוב, או דג ספק טמא שנתערב ברוב, שרק מחמת שראוי להתכבד לא בטיל, בזה ביחס לטעם היוצא מהחתיכה לא החמירו להחשיבו כגופו של איסור ונחשב שיש ב' ספיקות לפני כאחת. אבל אם הספק איסור נתערב חד בחד, כגון שנתערב דג שהוא ספק טמא בדג טהור, או חתיכת בשר שספק טריפה בחתיכה כשירה, ולא ניכר מי הספק וחתכו חלק מאחד משני הדגים או הבשר ובישלו אותה ביחד עם מאכלים אחרים, אפילו שהוציאו אח"כ את הדג, וכל הספק עכשיו הוא רק על המאכלים שקיבלו טעם מהדג, מ"מ מאחר שעד כמה שמדאורייתא מספק הדג נחשב לאיסור הרי זה כודאי איסור שנתערב חד בחד שנחשב מדרבנן לאיסור גמור, בזה גם לגבי פליטת טעם מהמאכל המסופק ג"כ מחשיבים כספק איסור תורה עצמו שנתערב חד בחד שאסור.

ולפי"ז ה"ה בסיר שהספק הוא אם המאכלים שבישלו בו תחלה הם כשרים, ואם לא היו כשרים האם כבר עבר מעל"ע מהבישול או לא, אפילו שביחס לבליעות שבסיר ב' הספיקות באים כאחת ואינו אלא בבליעות, מ"מ מאחר וב' הספיקות הם דאורייתא, ולא רק בדברים שמדרבנן אינם מתבטלים, בזה דין פליטות ובליעות שוה לאיסור עצמו, וצריך לדון על מקור ועיקר הספק כלומר על דין המאכל שנבטל בו, וכשספיקו אסור אין כאן ס"ס לפני והכל אסור.

וכן אם הכניסו לתוך סיר מרק וכדו' דג, נודע אח"כ שיש ספק על כשרות, הוציאו אותו וספק אם היה ס' כנגדו, אפילו שהספק עכשיו על הסיר אם היה בו ס' כנגד האיסור, ואפילו אם לא אבל לא התחזק כאן בכלל איסור, כי זה רק ספק איסור, מ"מ מאחר וכשדנים על הצד המתיר השני דנים על דאורייתא של הדג, והוא חלק מהנידון שלנו, עלינו להחשיב כאילו ודאי שהיה כאן איסור ורק היה ספק אם יש ס' וספיקו לחומרא, [כמבואר בשפ"ד דיני ס"ס ד]

ולא רק בבישול אלא אפילו אם מלח כמה דגים ביחד נודע אח"כ שיש ספק על כשרותו של אחר הדגים, אפילו שיש אומרים שמליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה, וא"כ לדעה זו לא שיש כאן איסור אלא התבטל בס', אלא לא התפשט ליותר מהעובי הקליפה בכלל, וגם אם ננקוט שכן התפשט אבל עדיין יש כאן ספק מה התפשט כי אינו ודאי שזה דג טמא, וא"כ אין כאן הוחזק כלל אפילו שבכלל יש ספק לפנינו, מ"מ מאחר וכשרוצים להתיר לא מסתמכים על הצד הזה לבד שמחמת המליחה לא הגיע יותר מעובי קליפה, אלא מצרפים לדון גם על שורש הספק, כלומר על הדג עצמו האם הוא כשר או לא, וכשדנים על מקורו עלינו לקבוע בדאורייתא שהדג מותר, וא"א לקבוע כן, ולכן צריך לאסור, ובשפ"ד [שם] נשאר בצ"ע שיש מתירים.

{ ואפשר שמאחר והעיקר כדעת הראב"ה שמליחה אינה אוסרת יותר מכד"ק, כמבואר בסימן ק"ה, אינו נחשב כספק אלא כצד חומרא לאסור עד ס', לזה מצרפים הצד שזה רק ספק איסור, וצ"ע }.

ג. תרנגולות שיש ספק עליהן האם נעשו בהן זריקות, והאם נטרפו מחמת הזריקות, מה דינן.

[דיני ס"ס ט"ו].

ג. גם לדעת הסוברים שצריך ס"ס המתהפך שכל ספק מצד עצמו יוכל להיות ראשון או שני, כלומר שכדי להחשיב לס"ס צריך שבכל ספק גם בצד האיסור שלו יהיה לו צד היתר מחמת הספק השני, דאל"כ מנא לך להתחיל בספק זה שגם בצד האיסור שלו יש צד להתירו ולא להתחיל בספק זה שבצד האיסור שלו אין כל צד להתירו וממילא הרי לפניך ספק גמור של איסור שאין לו צד היתר, מ"מ כתב הש"ך [דיני ס"ס ט"ו] שאם בהכרח שספק אחד צריך להיות מוקדם לפני השני לא צריך שיהיה מתהפך.

ולפי"ז בתרנגולות שמסתפק עליהם אם עשו להם זריקות או לא, וגם אם עשו להם זריקות לא ודאי שנטרפו, אפי' שהספק אם נטרפו ע"י הזריקות או לא א"א להופכו לספק ראשון, כי על הצד שנטרפו אין כאן צד ספק להתירו, מ"מ מאחר וא"א להתחיל את הספק האם נטרף ע"י הזריקה לפני שדנים האם בכלל הזריקה בהם או לא, ועל הספק הזה

אם הזריקו או לא לכל צד יש צד שמתירו, כי גם אם הזריקו אינו ודאי שהזריקו במקום שנטרף, לכן נחשב שפיר ס"ס להתיר.

ד. מוצרי חמץ שספק אם הם מלפני הפסח, וספק האם נמכרו מכירת חמץ כדין.

1. מה דינם.
 2. וכן מוצרים שלא ודאי שנחמצו כבר לפני פסח, וספק אם נמכרו כדין, מה דינם.
 3. וכן מוצרים שספק אם יש בתערובת שלהם חמץ, וספק האם הם מלפני הפסח, מה דינם.
- [דיני י"ד ט"ו].
- ד. מאחר וכל ספק שלפני יש לו צד היתר, שצד היתר זה פוגם ומחליש גם את צד האיסור שבספק השני, ומאיזה ספק שנתחיל צד ההיתר של אותו ספק יפגע בצד האיסור שבספק השני, נחשב לס"ס.
- ולכן מאחר ואפשר לדון תחלה האם חמץ זה הוא מלפני פסח או מאחרי פסח, או שמסתפקים האם זה הספיק להחמיץ כבר לפני פסח או רק אחרי פסח, וגם אם נאמר שזה נוצר לפני פסח, או שהחמיץ לפני פסח, שמא זה היה שייך לגוי או נמכר כדין לגוי.
- מאידך אפשר גם להתחיל ולדון להיפך האם חמץ זה של ישראל או של גוי, וגם אם הוא של ישראל, שמא לא עבר עליו הפסח.
- וכל ספק כאן מוסיף עוד צד אחר, בין על הספק אם עבר עליו הפסח, הספק אם החמץ של גוי מוסיף עליו עוד צד היתר, וכן הספק אם הוא של גוי על הצד שהוא של ישראל שמא הוא מאחרי הפסח, הוא צד היתר אחר לגמרי, אפי' שבין אם זה של נמכר לגוי, ובין אם זה מאחרי הפסח, ב' צדדים אלו בפועל אינם מוסיפים כל היתר כלל בנידון שלפנינו אחד על השני, כל שבמציאות הוא ספק אחר לגמרי, נחשב לב' שמות.
- דבכדי שלא יחשב לשם אחד לא צריך שבפועל יוסיף אחד היתר על השני, אלא כל שלכל ספק יש סיבה אחרת וטעם אחר להתיר, זה עצמו עושהו לשתי שמות דכבר נחשב לב' סיבות אחרות בפני עצמם להתיר.
- ורק במקום שבמהותו מצד עצמו אינו ספק אחר, בזה אם ספק אחד מתיר בפועל יותר מחבירו זה עצמו סיבה שמתייחסים לזה כב' ספיקות בפני עצמם [דוגמאות לכך עיין לקמן].
- וכן מוצרים שמסתפקים יש בהם מתערובת חמץ, ויש ספק אם הם מלפני הפסח, נחשב גם לב' שמות, כי לכל אחד יש טעם וסיבה אחרת לגמרי להתיר, והם גם מתהפכים כי אפשר לדון על כל ספק ראשון.
- אמנם אפשר שאינו נחשב למתהפך כי לעולם צריך תחלה לדון על הריעותא, כלומר כל עוד לא הסתפקנו האם זה חמץ או לא ולא נולד לנו צד הריעותא האם זה חמץ לא שייך לדון תחלה האם מוצר זה מלפני פסח או מאחרי פסח כי אין לזה כל משמעות, אלא שאם מחמת כן אינו נחשב למתהפך, זה גופא שכל הספק מתחיל רק אחרי שנדון ונחשוש שזה חמץ, יהיה סיבה שלא צריך כאן שזה יהיה מתהפך כי כל הספק מתחיל רק אח"כ, וממילא ממ"נ יש כאן שפיר ס"ס. [כמבואר בש"ך ט"ו].

ה. טיגן שניצל, ונתעורר לו ספק האם טיגנו בחמאה או מרגרינה, ונתערב עם עוד שניצל אחר.

1. מה דין שני השניצלים.
2. אכלו בטעות שניצל אחד או זרקו אותו, מה דין השני.
3. מה הדין בהנ"ל אם נתערב בכמה שניצלים.
4. חתכו אחד מהשניצלים והעבירו אותו לתוך צלחת, מה דין השניצל שנחתך.
5. האם יש חילוק בין אם העבירו את השניצל לתוך צלחת ריקה, או לתוך צלחת שהיתה בה כבר חתיכת שניצל אחרת.
6. האם יש חילוק בין אם מי שהעביר חתיכה לצלחת אחרת ידע שיש כאן תערובת, לבין לא ידע.
7. אחרי שעירבו את השניצל שמסתפק אם טוגן בחמאה בשניצלים אחרים, לקחו משם שניצל אחד ועירבו בשניצלים אחרים, מה דינם.
8. מה הדין בזה בשניצל שודאי טיגנו אותו בחמאה ועירבו אותו באחרים, ומשם לקחו אחד ועירבו באחרים.
9. וכן מי שהיתה לו חתיכת גבינה ללא הכשר, שמסתפק עליה אם היא ממחלבת ישראל או לא, או שיש ספק על אחד מחביות החלב האם ישראל ראה את החליבה או לא, ונתערבה החתיכה באחרות, מה דין הכל.

[דיני ס"ס א-ה, ח, י, שפ"ד שם, כ"ב, ז, בינת אדם קבוע מ"ד, מחבר רמ"א ס"ח-ט, ט"ז סק"י, ש"ך סק"נ, וסקס"ב, ט"ז סק"ד].

ה. אם השניצל מבשר בהמה, מאחר וכשמסתפק אם טיגנו אותו בחמאה או מרגרינה {להסוברים שטיגון של ב"ב הוא דאורייתא} זה ספק דאורייתא, כשנתערב אח"כ עם עוד שניצל שודאי טיגן במרגרינה, לא חשיב ס"ס ואסור לכו"ע, וגם אם אח"כ בטעות אכלו שניצל אחד, או זרקו אותו, {לדעת הש"ך דלא כהפ"ח שחולק} מאחר וחד בחד נחשב כל אחד כגופו של איסור, א"א לתלות ולומר שזה שהיה אסור הוא זה שאכלו אותו או זרקו אותו [כמבואר בדיני ס"ס ח'].

יתירא מכך לא רק אם נתערב בעוד שניצל אחד, שזה תערובת של חד בחד שאסור מה"ת, אלא אפי' אם נתערב בעוד כמה שניצלים שודאי שטוגנו במרגרינה, ומדאורייתא בטל חד בתרי, מ"מ מאחר והשניצלים נחשבים לראויים להתכבד ומדרבנן לא בטל, לכן אפי' שהשניצל שאסור איסורו ג"כ רק מספק, נחשב לגופו של איסור והתערובת אסורה. [כמבואר בדיני ס"ס א-ה].

וגם אם חתכו חלק מהשניצל והכניסו בצלחת, בין אם זה מתערובת של שתי שניצלים, ובין אם זה מתערובת של שלושה, אבל החתיכה שחתכו והכניסו לתוך הצלחת הוא בגודל כזה שמוגדר לראוי להתכבד, מאחר ופירשה מהתערובת שמחמת שאינה בטילה נהפכת לקבוע ונחשבת כחד בחד גם היא אסורה. [כמבואר בש"ך דין י' ובשפ"ד שם].

וביותר שלא רק אם חתך והניח רק את אותה חתיכה עצמה לבד בצלחת, אלא אפי' הניח אותה בצלחת שכבר היה בה חתיכת שניצל אחד, דנתווסף כאן עוד ספק שלישי, מ"מ מאחר והכל כאן הוא תערובת של חד בחד הכל אסור. ורק אם עכשיו השניצל כבר לא בגודל שנחשב לראוי להתכבד ששייך עליו ביטול, אפילו שגם עכשיו הוא בתערובת של חד בחד שכל אחד נחשב לאיסור, וגם מקודם היה מעורב רק חד בחד, וכל חד בחד נחשב כגופו של איסור, מאחר וממ"נ יש כאן רוב חתיכות שהם בעצם היתר האחד שהוא איסור מתבטל בו. [כמבואר בשפ"ד דיני ס"ס כ"ב]. אמנם כל מה שאמרין שאפילו אם לקחו חתיכה מהתערובת שהיה בה ספק טריפה אינו נחשב לס"ס, זה רק אם פירש לפנינו, כלומר שחתכו חתיכת שניצל, והעבירו לצלחת אחרת, כי רק אם פירש לפנינו נחשב שהספק התחיל במקום הראשון ושם נולדו שתי הספיקות בזה אחר זה, ואינו נחשב לס"ס, אבל בפירש שלא בפנינו דהיינו שמי שלא ידע העביר חתיכה מהשניצלים לצלחת אחרת שלא בפנינו, אפילו שידוע בבירור מאיזה תערובת הגיעה חתיכה זו, מאחר ופירש שלא בפנינו, וכשנבא עכשיו לפנינו יש לפנינו שני ספיקות כאחת על חתיכה זו עצמה האם היא של היתר ואם היא של ספק איסור אולי אותו ספק מותר, נחשב שנולדו לפנינו שתי הספיקות כאחת, ואין דנים תחילה מהיכן היא הגיעה, ולכן ספיקו מותר. [כמבואר בש"ך דין ז' לפי מה שפירשו הבינת אדם כללי ס"ס מ"ד ליישב קושיית הרע"א עיי"ש בארוכה].

אלא שאפילו שספק איסור נחשב כודאי, ולכן אם השניצל המסופק האם טוגן בחמאה או מרגרינה נתערבה עם עוד שניצל אחד לא נחשב לס"ס, מ"מ לענין תערובת שניה חלוק דינו מודאי, דשניצל שודאי שטוגן בחמאה שנתערב בשניצלים אחרים, ומתערובת זו הוציאו שניצל והכניסו לתוך כמה שניצלים אחרים, אחרי שמחמת שראוי להתכבד אינו בטל, לדעת המחבר והרמ"א [ס"ח] כל התערובת השניה אסורה, ורק אם הוציאו מהתערובת השניה שניצל והכניסו לתוך תערובת שלישית הכל מותר לאכול אחד אחד.

מ"מ מבואר ברמ"א [ס"ח] שבספק איסור שנתערב, ומשם נתערב למקום אחר תערובת השניה מותרת, ולא אמרין שמאחר וספיקו כודאי נחשב שנתערב כאן איסור, וצריך ג' תערובות. דבספק מיקל כדעת הרשב"א שגם בכל ודאי איסור שנתערב תערובת השניה מותרת.

אבל לדעת הט"ז [סק"י] והש"ך [סק"נ] גם ודאי איסור תערובת השניה מותרת, דיש כאן ס"ס על כל חתיכה האם חתיכה זו היתה כאן לפני"כ ולא הובאה מהתערובת הקודמת, וגם אם זהו השניצל שהיה בתערובת הקודמת, אולי לא זה הוא השניצל האסור.

ואפילו שכל התערובת הראשונה מאחר ויש בה חתיכה אסורה, אסורה כולה מספק, מ"מ כל איסורה הוא רק מפני שעל כל חתיכה אנו צריכים לחשוש שמא היא חתיכה האסורה, אבל מ"מ מאחר שיש כאן גם ודאי היתר, גם מספק לא שייך לומר שקבענו על כל אחד איסור, ואינו דומה לספק איסור מגופו ששייך לקבוע עליו איסור מספק, ולכן אינו נחשב מחמת הספק כאיסורו בגופו, וביחס לתערובת השניה שאינו ודאי כלל שיש כאן ספק איסור, נחשב לס"ס ומותר.

כל זה בשניצל מבשר בהמה, שמסתפקים אם טיגנו אותו בחמאה, וכן דג שמסתפקים אם הוא היה ממין טמא, שאסורים מדאורייתא, אבל אם היה לו חתיכת גבינה, והסתפק עליה אם זה ממחלבת עכו"ם או ישראל, ונתערבה בגבינות אחרות, או שמסתפקים על חבית חלב אחד מתוך החביות אם ישראל ראה את החליבה, שקיי"ל בזה שאפי' שכל איסורם הוא רק מדרבנן, מ"מ ספיקו לחומרא, וכן שניצל מבשר עוף שספק אם טוגן בחמאה לדעת הט"ז [סימן

צ"ח סק"ה] שאפילו שאסור רק מדרבנן, ספיקו לחומרא, אפי' שזה ספק אחד בגופו ואחד בתערובת, לדעת הרמ"א [ס"ט] כל יסוד האיסור של אחד בגופו ואחד בתערובת זה רק בספק דאורייתא שלחומרא, ולכן לא שנא נודע והוכרע כבר הספק הראשון, לא שנא לא הוכרע, דנינן ל' כודאי איסור, ואוסר תערובתו.

אבל ספק דרבנן אפי' באותם הספיקות שמצד עצמם הם לחומרא, כשהם בתערובת לא אמרינן עליהם ספק לחומרא, ויש כאן ס"ס, והתערובת מותרת.

אבל לדעת המחבר מסתפק בש"ך [סקס"ב] האם עיקר טעמו שאוסר אחד בגופו ואחד בתערובת הוא מפני שכל מקום שדינו מספק לחומרא, לא שנא הוכרע לא שנא לא הוכרע, כל שהספק הוא עליו מצד עצמו וספיקו לחומרא, גם אם נתערב נחשב לספק אחד ולא לס"ס, ואסור. או שגם לדעת המחבר באותם שלמרות שאיסורם הוא מדרבנן ספקו אסור, מ"מ בתערובת לא אסרוהו דנחשב לס"ס.

אבל לדעת הט"ז [סקי"ד] ספק אחד בגופו ואחד בתערובת לא חשיב כלל ס"ס, ולכן כל ספק שדינו שאסור מספק, וגם אינו מתבטל מחמת חשיבותו וכדו', גם אם איסורו רק מדרבנן, ואפילו אם אין לו עיקר כלל מה"ת, לא חשיב ס"ס ואסור.

ו. כמה דגים היו שריים בתוך מים, הוציא אחד מהם ובישלו עם מאכלים, ומצא אח"כ שהיה במים גם דג קטן טמא, ומסתפק אם זהו הדג הטהור במים יחד עם הטמא מעת לעת, וכן מסתפק אם בקדרה יש ס' כנגד הדג הטהור שהכניס.

1. מה דין המאכלים שבקדרה.
2. וכן מגירה שהיה בה תפוח אדמה, ומצא שנשפך לתוכה חלב, ומסתפק האם שהה בתוכה מעת לעת או פחות. בישל את התפוח"א בקדרה עם בשר, ומסתפק האם היה בקדרה ס' כנגד החלב שבמגירה, מה דין המאכל שבקדרה.
3. וכן בצל שחתכו בסכין שמסתפק עליו האם בעבר הרחוק חתך בו בשר, או שמסתפק האם הבשר שחתך היה בדרגת חום שהיד סולדת בו, או שמסתפק האם חתך בו בשר בכלי ראשון או בכלי שני, או שמסתפק על הסכין עצמו אם הוא חלבי או בשרי, מה דין הבצל.
4. טיגן אח"כ את הבצל במחבת חלבית עם עוד מאכל, מה דין המחבת, ומה דין המאכל שטוגן עם הבצל.
5. האם שונה הדין בכל הנ"ל באופן שברור לו איזה סכין בשרי ואיזה חלבי, אלא שמסתפק על הבצל עצמו האם נחתך בסכין בשרי או חלבי.
6. וכן מי שקנה בצל וכדו' בחנות ללא השגחה, ומסתפק אם חתכו אותו בסכין חדש או ישן, מה דינו.

[ט"ז סקי"ד, משב"ז שם, דיני ס"ס ט"ו, רע"א קמא ע"ז, סימן צ"ו ס"א ש"ך שם סקי"ב].

ו. אפי' שאם נתחיל לדון אם היה בקדירה ס' כנגד החלב שהיה בתפוח"א א"כ בכל צד בספק אתה מודה שהתפוח"א שהו מעל"ע בחלב, אלא הספק הוא רק האם היה ס' כנגדו או לא, וא"כ א"א אח"כ לבוא ולדון עוד ספק האם התפוח"א בכלל שהו מעל"ע בתוך החלב או לא, וזהו ס"ס שאינו מתהפך, מ"מ נחשב ס"ס, דמאחר ולפני שנתחיל לדון בכלל אם התפוח"א שהה מעל"ע בתוך החלב, ונבלע בו חלב, לא שייך לדון בכלל אם היה בקדרה ס' כנגד החלב שנבלע בתפוח"א או לא, א"כ בהכרח שזהו סדר הספיקות ולכן לא צריך שיהיה מתהפך [כמבואר בש"ך דין ט"ו]. אלא שאפילו שאין לו חיסרון של ס"ס שאינו מתהפך, מ"מ מטעם אחר לא חשיב ס"ס, דמאחר וב' הספיקות הם בב' גופים נפרדים, צריך לדון על כל ספק בפני עצמו ואם כאשר נדון על הספק הראשון בפני עצמו אנו צריכים להכריע עליו לאיסור כבר א"א להמשיך עם ספק אחר, ורק במקום שב' הספיקות הם בגוף אחד שייך לדון על שניהם כאחת, ולכן בין באופן שמצא זכוב בתוך קדרה עם מרק, או שהשרה כמה דגים ביחד, נודע אח"כ שדג אחד היה טמא, ומסתפק אם הדגים שהו ביחד במים מעל"ע, וכן האם יש בקדרה ס' כנגד הדג שהכניס בתוכו, מאחר ויש כאן ספק גם על הדג בעצמו אם הוא נאסר, והרי זה ב' ספיקות בב' גופים, ועל הראשון דנים בעצמו וצריך להכריע עליו שאסור, א"א להתיר השני. [כמבואר בט"ז סקי"ד ובמשב"ז שם].

יתירא מכך, לא רק בכה"ג שהספק הוא האם נכבש איסור ביחד עם היתר או לא, אלא גם אם נשפך חלב לתוך מגירה שיש בה תפוח"א וכדו' ויש ספק האם שהו ביחד מעל"ע, אפילו שתפוח"א עם חלב אינו איסור מצד עצמו ורק אסור לאכלו עם בשר, וכל הספק הוא רק האם התפוח"א שהה מעל"ע בתוך החלב או לא, מבואר ברע"א [קמא סימן ע"ו] שעל ספק זה עצמו גם שייך לומר שיש בו הכרעת איסור, שמספק הוכרע דינו שאסור לבשלו עם בשר, {דביחס לבשלו גם כבוש של ב"ח הוה ספק דאורייתא} ולכן אם הכניס אח"כ את התפוח"א לתוך קדרה עם בשר, ומסתפק

אם היה במה שבקדורה ס' כנגד החלב שבתפוא"א, א"א להחשיבו לס"ס, דהרי זה כב' גופים וב' ספיקות נפרדים ספק אחד על התפוא"א וספק אחד על הקדירה, וכל ס"ס שבב' גופים נפרדים שאינם באים כאחת לא חשיב ס"ס. וכן סכין בשרי אינו ב"י, שמסתפק האם לפני המעל"ע חתך בו בשר כשעדיין היס"ב, או שמסתפק האם חתך בו בשר בעבר בכלי ראשון או רק בכלי שני וכדו', או שמסתפק על הסכין עצמו האם הוא בשרי או חלבי, ואח"כ חתך עם הסכין בצל וכדו' מהדברים החריפים, א"א לצרף לס"ס ספק אם זה בשרי, וספק דעת הסוברים שדברים החריפים בדרגה זו אינו נחשב לחריף להשביח בליעות של אינו ב"י, דהרי זה כב' גופים, וכבר הוכרע על הסכין מספק שהוא אסור בחלב לפני שאנו דנים על הבצל וכדו' אם משביח או לא. משא"כ אם לקח את הבצל שחתך בסכין שמסתפק עליו אם חתכו בו בעבר בשר שהיה בדרגת חום שהיס"ב או לא, או שחתכו אותו בסכין שמסתפק עליו האם חתכו בו בשר בכלי ראשון או רק בכ"ש, וטיגנו את הבצל במחבת חלבי, ביחס למחבת, או למאכל החלבי שטוגן בו, מאחר וכל הספיקות נולדו בו רק ע"י ובשעה שטיגנו בו את הבצל, נחשב שנולדו ב' ספיקות כאחת, כלומר האם טוגן בו בצל בשרי, וסיבת הספק הוא האם חתכו את הבצל בסכין בשרי, וגם אם חתכו האם בכח הבצל להשביח טעם של אינו ב"י, ונחשב ס"ס ומותר. וכן אם ברור לו איזה סכין בשרי ואיזה חלבי, אלא מסתפק באיזה סכין חתך את הבצל, מאחר וכל הספק הוא על הבצל בעצמו בו עצמו נולדו ב' הספיקות כאחת האם נחתך בסכין חלבי או בשרי, והאם הוא בדרגת חורפיה כזו שיכול להשביח בליעות של אינו ב"י, והוא שפיר ס"ס. ולכן הבצל מותר בבשר, או בחלב, [וכמבואר בסימן צ"ו ס"א ובש"ך שם סק"ב]. ורק להשתמש בו חלק לבשר וחלק לחלב אסור, דהוה תרתי דסתרי.

ז. קנה כמה מיני פירות בכמה חנויות, ונתערבו, ונודע שחלק מהפירות היו של ספק ערלה, ואינו יודע איזה מין מהם.

1. מה דין כל הפירות.
 2. לקח אדם פרי מהתערובת, מה דין הפרי שלקח.
 3. וכן שני אתרוגים לפניו, אחד מהם של ערלה, ואינו יודע איזה, ונתערב אחד מהם באחרים, מה דינו.
 4. שתי חנויות ירקות, באחת מהן הסחורה היא של שביעית, ואין ידוע באיזו, ולקח ירקות מאחת מהן ונתערבו בירקות של היתר, מה דין כל הירקות.
- [ט"ז סק"ד, נקוה"כ, דיני ס"ס כ"א, שפ"ד סק"א].

ז. ספק אחד בגופו ואחד בתערובת, אפי' באותם תערובות שרק מדרבנן אינם בטלים, לא שנא אם הסיבה שלא בטלים זה מחמת שהם דברים חשובים, כגון אתרוג שספק ערלה, או ספק מורכב, שנתערב באחרים, שהסיבה שמדרבנן אינו בטל מפני שאתרוג נקי ומהודר הוא דבר שבמנין, ואפילו אם זה לא פרי חשוב אלא שמאחר ונתערב באינו מינו מדרבנן הוא לא בטל, וכדין יבש ביבש אינו מינו, ג"כ לא חשיב ס"ס. ולכן אפי' קנו פירות בכמה חנויות, ונתערבו, ונודע שאחד מהם ספק ערלה, ולא ידוע איזו חנות מוכרת ספק ערלה, או איזה פירות נקנו בכל חנות, וכנגד כל מין יש רוב, ג"כ אסור לאכול את הפירות אפי' בלי בישול.

ואחרי שמדרבנן זה לא בטל, וזה אחד בגופו ואחד בתערובת, לא רק שלא יכול לקחת מהתערובת ונחשב כלוקח מהקבוע, אלא אפי' אם אדם אחר הוציא מהתערובת אתרוג אחד, או פרי אחד, לכו"ע א"א להתיר אותו מצד ס"ס. אבל במקום שהאיסור עצמו הוא דרבנן, כלומר שהיה לפניו אתרוג של שביעית, שנתערב לו עם אתרוג אחר של היתר, וכן אם בחנות אחת הפירות של שביעית ולא ידוע איזה חנות, למרות שהאיסור כאן הוא דרבנן מ"מ מאחר וזה תערובת של חד בחד גם בדרבנן אמרינן איתחזק איסורא, ולכן אפי' אם נאבד אחד מהאתרוגים לא אמרינן על השני ספק דרבנן לקולא, ונחשב לספק איסור בגופו. [לדעת הש"ך דיני ס"ס כ"א, ושפ"ד סק"א], אבל בזה שונה מאיסור דאורייתא שאם נתערב אח"כ בעוד אתרוגים אחרים, לדעת הרמ"א אפי' שספק דרבנן חד בחד לחומרא ונחשב כספק בגופו של איסור, מ"מ ספק איסור דרבנן שנתערב נחשב לס"ס, כי רק בספק דאורייתא לא מצרפים לס"ס ספק תערובת, אבל בספק דרבנן מצרפים לס"ס ספק בגופו וספק בתערובת.

אבל בדעת המחבר נחלקו בדין ספק אחד בגופו ואחד בתערובת באיסור דרבנן, לדעת הט"ז [סק"ד] הכל אסור, דלא אמרינן בזה ס"ס, ולדעת הנקוה"כ [וכן נוטה בש"ך סק"ב] גם לדעת המחבר אפי' שכתב שהטעם שספק טריפה שנתערבה אסורה מאחר וספק אחד בגופו, מ"מ כונתו לאסור בכה"ג רק דאורייתא.

ח. כלי שעשוי מחומר שספק אם טעון טבילה, ומסתפק אם הטבילו אותו או לא, וטורח מרובה הוא להטבילו עכשיו.

1. מה דינו.
2. אם הכלי הוא כלי חשוב, ונתערב בכלים אחרים דומים שודאי טבולים, ואין טורח להטבילם, מה דינם.

3. אם יש ספק אם הכלי עשוי מחומר הטעון טבילה, ויש גם ספק על המפעל שייצר את הכלי אם הוא של ישראל או של נכרי, מה דינו.
4. האם יש חילוק בזה אם הכלי הוא ממניי הכלים הטעונים טבילה מדאורייתא או רק מדרבנן.
[ס"ט רמ"א, ש"ך סקנ"ז, ט"ז סק"א, דיני ס"ס ג, מ"ז סק"א].

ח. כלי שספק עליו אם הוא עשוי ממין וחומר הטעון טבילה או לא, ונסתפק עליו אם כבר הטבילו אותו או לא, מאחר והם ב' ספיקות בב' ענינים, כלומר האם נתחייב טבילה, והאם הטבילו אותו, אפי' באופן שזה טירחא מרובה להטביל הכל ולכן אינו נחשב שישל"מ, מ"מ לא חשיב ס"ס. { יש לעיין האם אפשר לחלק בזה בין אם הספק הוא אצלו דהיינו האם עליו להטבילו, לבין אם מתארח וכדו', שזה רק איסור שימוש בכלי שאינו טבול, שבכה"ג אולי נחשב שב' הספיקות נוצרים בב"א }

ואפי' אם אח"כ התערב כלי זה עם כלים אחרים שכבר ודאי הטבילו אותם, אם זה כלי חשוב שלא בטל, מאחר ואינו נחשב לס"ס אין כל מעלה במה שנתערב באחרים [כמבואר בדיני ס"ס ג'].

ואם יש ספק על הכלי אם הוא עשוי מחומר שמצריך טבילה, או לא, ויש גם ספק בהגדרת הבעלות של המפעל אם הוא בבעלות ישראל או גוי שתי הספיקות הם בגוף אחד, ונחשב לס"ס, אלא שאם אפשר להטבילו נחשב שישל"מ, ולדעת הרמ"א רק בצורך גדול אמרינן ס"ס, ובש"ך [סקנ"ז] נשאר בזה בצ"ע.

ואם זה ממניי הכלים שגם אם הם חייבים טבילה זה רק מדרבנן, לדעת הט"ז [סק"א] בדרבנן גם בדשיל"מ מהני ס"ס, אבל בנקה"כ מבואר שאין חילוק בזה בין דאורייתא לדרבנן.

ויש לדון שה"ה אם ספק אחד הוא האם זה מחומר שחייב טבילה, וכן אם הספק הוא האם זה ממפעל בבעלות ישראל או של נכרי, והספק השני הוא האם בבעלות שעכשיו זה נמצא זה חייב טבילה, כגון בזמן שזה עדיין נמצא בחנות שי"א שעדיין לא חל עליו חיוב טבילה, אפילו שהספק על המין האם זה נוצר ממין החייב טבילה הוא ספק מוקדם, וספק בפני עצמו, מ"מ מאחר וכל זמן שהוא עדיין בחנויות אפשר שהוא עדיין לא חייב טבילה, א"א לומר שכבר הוכרע עליו שהוא חייב, וא"כ אפילו שיסוד ושורש הספיקות הם נפרדים לגמרי, מ"מ מאחר וכל זמן שהוא במפעל ובמצב של כלי סחורה לא שייך כלל לדון על הכלי הזה אם הוא חייב טבילה או לא, וכל הספק על המין מתעורר ונולד רק כשהוא בחנות ביחד עם הספק האם כשזה בחנות כבר נתחייב בטבילה, נחשב לב' ספיקות הבאים לעולם כאחת שדנים עליהם כאחת, ואם יש בזה טירחא מרובה להטביל נחשב לס"ס, ואם אין טירחא מרובה ונחשב שישל"מ רק במקום הצורך אפשר להקל, { אלא שיל"ע האם דומה למש"כ הרע"א [קמא ע"ז] שיש עליו דין עכשיו שיאסר לאכול בבשר, ה"ה כאן מוכרע עליו עכשיו שכאשר יהפך לכלי מאכל יתחייב בטבילה }

אבל אם יש לו ספק על המין אם חייב בטבילה או על מקור הכלי אם הוא ממפעל ישראל או עכו"ם, והסירו ממנו את התווית ונתערב לו עם כלי הדומה לו ממש שהוא ממפעל של ישראל, או שזה כלי חשוב ונתערב אפילו עם כמה כלים הדומים לו שכבר טבולים או שהם ממפעל ישראל, גם אם נודע לו הספק על עיקר חיוב הכלי רק אחרי שכבר נתערב באחרים, ואפילו שנתערב ברוב שמדאורייתא בטל, מ"מ באופן שאין זה טירחא להטביל את כל הכלים ולכן נחשב שישל"מ, מאחר וספק אחד כאן הוא בגוף הכלי אם חייב בטבילה, וספק אחד נוצר מחמת התערובת בכלים אחרים, בדשיל"מ אחד בגוף ואחד בתערובת אפילו בהפס"מ ואפילו נודעו ב' הספיקות כאחת, אסור [כמבואר במשב"ז סק"א].

ט. בישל מאכל בקדרה שמסתפק האם בישלו בה תוך מעת לעת מאכלים אסורים.

1. האם יש חילוק בין אם בישלו בקדרה כמה מאכלים במשך היום או לא.
2. מה הדין אם מסתפק אם בכלל בישלו בעבר מאכלים אסורים בקדרה.
3. וכן מי שבישל במשך היום כמה פעמים באותה קדרה, ונודע לו שביום הקודם בישלו בה מאכל אסור, ואין ידוע באיזה שעה ביום ואם כבר עבר מעת לעת, האם יש חילוק בין המאכלים שבישל בה היום בתחלת היום או בסופו.
4. וכן מי שנוול בשבת, ואין ידוע האם נולד בשבת עצמה לפני השקיעה או בבין השמשות, האם ימולו אותו בשבת או ביום ראשון.
5. וכן בערב שבת כשמסתפק אם הוא עדיין יום או כבר בין השמשות, האם מותר לו לעשות אז מלאכה.
[דיני ס"ס י"ב, י"ד-ט"ו, ביאור הלכה סימן של"א ד"ה ביהש"מ, רס"א ד"ה ביהש"מ].

ט. לדעת הש"ך [דיני ס"ס י"ב] אם כל ספק יכול להתיר עוד דברים אחרים, אפי' שבפועל במצב שלפנינו הספק השני אינו מתיר יותר מהראשון, עצם זה שיוכל להתיר לגדירו לעוד ספק בפני עצמו, ולכן אם בישלו מאכל בכלי שיש ספק האם עבר מעל"ע ממתי שבישלו בו איסור, וממילא הבליעות איסור שבו הם נטל"פ בכל מאכל, אפי' שידוע לנו שבישלו שמאז שבישלו בו איסור בישלו בו רק מאכל אחד מסוים של היתר, ועל אותו מאכל היתר יש גם ספק שמא

הבשר איסור שבשילו בקדרה גם מצד מהותו פוגם את המאכל הזה, וא"כ כלפי מאכל זה אין כל חילוק תוספת ומשמעות, בין אם האיסור פוגם בו מחמת שכבר עבר מעל"ע משעה שהתבשל האיסור, או שהסיבה שזה נטל"פ מפני שהמאכל האסור שנתבשל בו הוא סוג ומין שפוגם את טעם המאכל ההיתר שמתבשל בו עכשיו, מ"מ מאחר שהספק שמא כבר עבר מעל"ע מהאיסור הוא ספק שמצד עצמו מתיר גם את כל מה שמתבשל בו, למרות שבפועל לא בישלו בו, יש לו משמעות ושם ספק כשלעצמו, ונחשב לס"ס.

וכל שכן כשיש ספק כללי על קדרה מסויימת האם בישלו בה מאכל אסור, וגם אם בישלו, האם במעל"ע האחרון בישלו, שהצד ההיתר שבספק האם בישלו הוא צד ספק שמתיר אפילו לכתחילה להשתמש בקדרה, והצד היתר בספק שכן בישלו בה איסור אלא שכבר עבר מעל"ע מתיר רק בדיעבד את המאכלים שנתבשלו בו, כי לכתחילה אסור לבשל בקדרה שיש בה בליעות איסור אינו ב"י, שנחשב לב' ספיקות והוא ס"ס.

אמנם לדעת הש"ך גם כאשר ספק אחד מתיר יותר מחבירו אינו נחשב עדיין לס"ס אלא א"כ הוא ספק אחר שאפשר גם להגדירו כספק בפנ"ע, אלא שאם ספק זה אין בכוחו לעולם להתיר מצד עצמו יותר מהספק הראשון, אין לו משמעות של שם ספק בפנ"ע שיחשב מחמת כן לב' ספיקות, אבל אם בכוחו להתיר עוד דברים, זה עצמו סיבה שגם ביחס למקום שאינו מוסיף בפועל כל צד היתר, כי גם הספק השני מתירו רק מאותו טעם, מ"מ יחשב לב' ספיקות, וכגון באופן הנ"ל שבין אם הסיבה שהמאכל יפגם כי הבליות האסורות נותנות מצד מהותם נותנות בו טעם פגום, כי מיוזג ב' טעמים אלו פגום, ובין אם הסיבה שהבלוע נותן טעם פגום כי כבר עבר מעל"ע, בשניהם סיבת וטעם היתר של המאכל הוא כח האיסור הבלוע בו הוא נטל"פ, אבל מ"מ הם שתי סיבות להגדרת הנטל"פ, וגם יש לו תוספת היתר במקום אחר.

אבל אם גם אחרי שנוסיף את הספק השני אין כאן עוד ספק שאפשר להגדירו לספק אחר, לדעת הש"ך נדון י"ד-ט"ו דלא כהמשאת בנימין] אפי' שע"י הספק השני עוד דברים יהיו מותרים, מאחר וע"י הספק השני לא מיתוסף במהותו כל צד היתר אחר, ורק בגלל שהוא בזמן אחר הוא מתיר עוד דברים אחרים, א"א להחשיבו מחמת זה לספק אחר.

ולכן לדעת הש"ך כשלפנינו כמה בהמות שנשחטו בסכין ונמצאת פגומה, כמו שאין ס"ס אם נפגמה לפני השחיטה, או בסוף השחיטה, וכן אם בסוף השחיטה האם במפרקת או שאח"כ נפלה ונשברה, כי לעניני השחיטה אין כל משמעות לספק כזה, לכן גם כשהספק השני הוא האם נפגם אחרי ששחטו בסכין עוד כמה בהמות אחרות, אפילו שע"י שנסתפק אם זה נפגם בשחיטות האחרות ולא במפרקת של הראשונה, נכשיר מחמת כן עוד כמה בהמות, כי נאמר שזה נעשה במפרקת אחרונה, מ"מ ביחס לשחיטה הראשונה אינו נחשב מחמת זה שיש כאן עוד ספק אחר לפנינו, כי אפי' שנוצר מצב של נפק"מ שהספק השני יתיר יותר, מ"מ זה סוג ספק שאין לו כל משמעות ביחס לראשונה, וגם במהות הספק אינו מוסיף כל צד היתר בראשונה, וממילא א"א להחשיב שיש כאן ב' ספיקות.

משא"כ בנטל"פ שנהיה מחמת שהבליות אינו ב"י, או מחמת שטעם פוגם במהותו את המאכל, שהספיקות מצד עצמם קובעים גם ביחס לראשון, כי זה ב' סיבות וטעמים שהראשון יהיה מותר, אפילו שבפועל סיבת וטעם ההיתר של שתיהם בראשון יהיה מחמת שהאיסור נותן בו רק טעם פגום, בזה בצירוף זה שגם בפועל ספק אחד יכול להתיר דברים שספק אחר אינו יכול להתירו, הוא סיבה שנוכל להגדירו שזה ספק אחר, דכל שיש נפק"מ ביניהם להתיר אחרים, כאשר גם ביחס לראשון הוא ב' סיבות אפילו ששתיהם מביאים רק לאותו טעם של היתר, יש לכל אחד משמעות של ספק בפני עצמו.

ולכן אם בישלו כמה פעמים במשך היום באותה קדרה, ונודע אח"כ שיום קודם בישלו בקדרה מאכל איסור, והספק הוא באיזה שעה אתמול בישלו את הטריפה, וכמה זמן עבר משעת בישול האיסור, ויש צד לומר שכל המאכלים שנתבשלו למחרת כבר היה לאחר מעל"ע מהראשון, ויש צד שאפי' אם לא עבר מעל"ע משעת בישול כל המאכלים, אבל עד שעת בישול האחרון שבסוף היום כבר עבר מעל"ע, מאחר וביחס למאכל שהתבשל אחרון אין כל משמעות בתוספת ספק האם בישלו את הטריפה בבוקר או בערב, וביחס אליו הכל ספק אחד האם כשבשילו את המאכל בערב כבר עבר מעל"ע או לא, אפי' שכשנודע על כל שעה מוקדמת יותר עוד קדרה תהיה מותרת, ביחס לאחרון אינו נחשב כלל שהספק הראשון מתיר יותר מהשני, ונחשב לשם אחד.

וכן מבואר בביאור הלכה [סימן של"א ד"ה ביה"ש] לענין מי שנולד בשבת ספק נולד בשבת עצמו, ספק נולד בין השמשות, שא"א למולו בשבת, דלא חשיב ס"ס מפני שנחשב לס"ס משם אחד, ואפילו שיש דברים המותרים בביהש"מ אבל ביחס לספק מילה אין כל משמעות וסיבה בביהש"מ יותר מביום. {מלבד שיש עוד טעם שלא יועיל כי זה גם ס"ס כנגד חזקת מעוברת שקובע שנולד מה יותר מאוחר, וזה מנגד בעצם הספק והצד שנולד בשעה שעדיין היה ודאי יום כמבואר בש"ך דיני ס"ס כ"ט}.

ולא רק כשאנו דנים על לשעבר אימתי נולד, עצם זה שיש דברים המותרים בין השמשות ואסורים ביום אינו מחשיב לספק אם נולד לפני השקיעה כספק בפני עצמו ליחשב ב' ספיקות, אלא אפילו במי שעומד בער"ש ומסתפק על הזמן של עכשיו אם זה עדיין יום או שכבר ביהש"מ, אסור במלאכות ודברים האסורים בין השמשות, נחשב ס"ס משם אחד האם עכשיו יום או לילה, [כמבואר בביאור הלכה סימן רס"א ד"ה ביהש"מ] ועצם הסיבה שעכשיו יום מפני

שיום, או מפני שזמן בין השמשות הוא זמן יום, אין לו כל משמעות תוספת, ולא אמרין דעצם זה שהספק אם עדיין יום מתיר הכל, והצד שבין השמשות מתיר רק דברים המותרים בביהש"מ, כלומר דברים שהותרו מחמת הספק זה עצמו יחשיבו לב' שמות, מפני שהספק השני אינו ספק אחר וסיבה אחרת שמחמת ספיקו מתירים עוד דברים אחרים, אלא אותו ספק עצמו האם יום או לילה יש זמנים שמחמת זמן עצם הספק בעצמו התירו בו, ועדיין צ"ב.

י. אשה שביום א' של ז' נקיים נזכרה רק בין השמשות לבדוק.

1. האם עלתה לה בדיקה.
 2. האם שונה הדין כאשר מסתפקת אולי כבר בדקה פעם אחת באותו יום.
 3. סכין שנמצא פגום אחרי השחיטה, וספק אם נפגם במיעוט בתרא, וכן ספק אם נפגם במפרקת, מה דין הבהמה.
 4. וכן אשה שבדקה בעד מלוכלך והניחה על גופה, ומצאה על המקום בגופה דם ומסתפקת מהיכן הדם, מה דינה.
 5. וכן אשה שמצאה דם ומסתפקת אם הוא מהמקור או ממקום אחר, וכן ספק שמא יש לה מכה במקור, מה דינה.
- [שפ"ד סק"ג, ש"ך סוף דין י"ג, ק"צ סק"ג, קפ"ז סל"ז, וס"ה, ש"ך שם סק"ב, וסקמ"ה, רע"א קמא קנ"ח]
- י. אשה שנזכרה ביום א' של ז' נקיים רק בין השמשות ובדקה, אפשר לדון לס"ס שמא זה עדיין יום, ושמא בדיקת יום ראשון בדיעבד אינו מעכב, מאחר ולכל ספק יש סיבה שהוא מתיר מצד עצמו את היום הזה להחשיבו לז' נקיים, הוה שפיר ב' שמות, שכל אחד יש לו דינים והתירים אחרים, ואפילו שצריך עדיין להחזיקה למעיין בתום, מ"מ לא הוה נגד חזקה ממש, דאחרי הפסק טהרה חזקת רואה כבר אין לה, ורק לא הוחזק למעיין בתום ואינו נחשב נגד חזקה. אבל באופן שמסתפקת שמא כבר בדקה ביום ראשון או לא, ומחמת הספק בדקה שוב בבין השמשות של יום הראשון, א"א לעשות מזה ס"ס שמא בדקה כבר ביום ראשון ושמא ביהש"מ הוא יום, דהכל ספק אחד האם בדקה ביום ראשון או לא בדקה, והצד שבין השמשות זה יום אינו מוסיף כל היתר.
- גדולה מזו מבואר בשפ"ד [סק"ג] ובמנח"י, שכשדנים על סכין אם נפגם לפני שחיטה או אחרי שחיטה, ובצד שנפגם אחרי שחיטה יש ב' אפשרויות או שנפגם במיעוט בתרא של שחיטה, או שנפגם במפרקת, אפילו שאין כל חילוק ומשמעות בדין בין אם נפגם במיעוט בתרא או שנפגם במפרקת, וביחס להכשיר את השחיטה כל הנידון הוא רק האם הסכין נפגם לפני ששחטו את רוב הסימנים או אח"כ, מ"מ מאחר ומיעוט בתרא הוא חלק מהשחיטה אלא שפגימה אינה פוסלת בו, ומפרקת אינו קשור כלל לשחיטה, נחשב שפיר לב' ספיקות, ספק אחד שמא לא נפגם כלל בשחיטה אלא אח"כ, וספק שני אפילו אם נפגם בשחיטה שמא נפגם רק במיעוט בתרא שפגימה אינה פוסלת בו, {אלא שיש כאן חיסרון שאינו מתהפך מפני שאם נדון תחלה האם נפגם במיעוט בתרא או במיעוט קמא אחרי שנדון על הצד שנפגם לפני השחיטה כבר לא שייך כלל עוד ספק}.
- וכן כשנמצא דם על בשר האשה מקום שתחלה נגעה בו עם עד שבדקה בו, והעד היה עד שאינו בדוק, אפילו שיש כאן ספק אחד לפני האם הדם שנמצא עליה הוא מהמקור והובא מאו"מ ע"י העד, או שזה דם מעלמא, ואין כל משמעות תוספת בין אם נדון שהסיבה שיש עליה דם מעלמא הוא מפני שנתלכלכה בביתה מכל דבר שהוא, או מפני שהעד היה מלוכלך מכל דבר אחר שלא מאו"מ וממנו הגיע הדם על ירכה, וא"כ יש כאן רק ספק אחד בלבד, האם הדם הוא מהמקור או שנתלכלכה בדבר אחד בין אם זה מביתה או מעד מלוכלך,
- מ"מ מבואר בשו"ע [סימן ק"צ סל"ז] שנחשב לס"ס, ספק אחד האם הדם מהעד או מעלמא, וספק שני גם אם הוא מהעד האם הדם שהיה על העד היה מהמקור או מעלמא, וביארו בתורת השלמים [סקל"ז ובמנח"י הנ"ל] שאפילו שאין לזה כל משמעות וחילוק בדין כיצד הגיע מעלמא, מ"מ בפועל יש כאן ב' ספיקות שונים, אחד האם דם זה מעלמא או מהעד, וספק שני הוא ספק ונידון על הגדרת העד עצמו האם כשבדקו בו היה נקי או לא, ואפילו שבפועל גם ספק זה הוא ספק, האם הדם שעליו הוא מהמקור או מעלמא, מאחר ובפועל זה מוגדר כב' ספיקות שונים לא איכפט לן שאין כל שוני ונפק"מ לדינא בין ספק אחד לשני.
- וכן מבואר ברמ"א [סימן קפ"ז ס"ה] לענין דם שיש ספק אם הוא מהמקור או מהצדדים, ועל הצד שהוא מהמקור יש ספק אולי זה ממכה שבמקור, שנחשב ס"ס, וברע"א [קמא סימן קנ"ח] ביאר שאפשר שהטעם שנחשב לב' שמות הוא כי למרות שזה בעצם ספק אחד האם הדם מהמקור או לא, ומה לי אם זה ממכה שבמקור או מהצדדים, מ"מ נחשב כב' ספיקות אחד האם זה בכלל מהמקור, וספק השני אפילו אם זה מהמקור האם זה מדם נדות או דם ממכה, כלומר שספק על דם אם הוא מהמקור הוא נושא ונידון כשלעצמו, וספק על דם שמגיע מהמקור האם הוא מדם נדות או ממכה זה מציאות של ספק אחר, ולכן אפילו שאין כל נפק"מ ביניהם נחשב לב' ספיקות.
- אבל בש"ך [דיני ס"ס סוף דין י"ג] חולק שספק אם הסכין נפגם במיעוט בתרא או במפרקת נחשב שם אחד, - וכן לגבי ספק אם הדם בא מעלמא או מעד שאינו בדוק חולק [שם סקמ"ה] שנחשב רק לספק אחד האם זה מעלמא או מהמקור, [ובמנח"י הנ"ל, וכן בשפ"ד כאן השוו דבריו שתלוי זה בזה]. - וכן בספק אם הדם מהצדדים או ממכה שבמקור חולק [שם סק"ב] שנחשב רק לספק אחד האם זה מהמקור או מדבר אחר.

